

ΙΔΡΥΤΑΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ
Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ, Β. ΤΑΤΑΚΗΣ, ΣΤ. ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ
Γ. ΔΕΛΙΟΣ, Γ. ΘΕΜΕΛΗΣ, ΔΔΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐπιμελητὴς τῆς ὕλης: Γ. ΔΕΛΙΟΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ: Ἀετορράχης 31—Θεσσαλονίκη

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ Ἐτησία Δρ. 50
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ » Δολ. 1½

Ἡ συνεργασία καὶ τὰ ἐμβάσματα θὰ στέλνονται ἀποκλειστικὰ
στὴ διεύθυνση: Γ. Δέλιον, Ἀετορράχης 31

(Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται)

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ

ΗΜΕΡΕΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

RAINER MARIA RILKE. Τὸ τραγούδι τῆς ἀγάπης καὶ
τοῦ θανάτου τοῦ σηματοφόρου Χριστο-
φόρου Ρίλκε (μετάφρ. Δημ. Στ. Δήμου)
ΘΑΝΑΣΗ ΠΕΤΣΑΛΗ Λεπτομέρεια
Β. ΤΑΤΑΚΗ . Μάταιοι στοχασμοὶ ἀπὸ πολὺ γνωστὲς
φωνές
ΟΛ. ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Σχεδιάσματα
ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ . . Ἦρθες, γλυκὸ παιδί...(ποίημα)
ΣΤ. ΞΕΦΛΟΥΔΑ . . . Ἀπὸ τὴ Νεάπολη στὴ Ρώμη
Γ. ΔΕΛΙΟΥ Λογοτεχνικὰ πρόσωπα
Τ. ΜΟΥΖΕΝΙΔΗ . Τὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸ θέατρο στὴ
Γερμανία
ΔΙΑΛΕΧΤΗ ΖΕΥΓΩΛΗ . . . Πρῶτη ἀγάπη (ποίημα)
ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ:— Γ. Σκαρίμπα «Ὁ Μαριάμπας» — Εὐρ.
Σπανδωνίδη «Κρητικὰ τραγούδια» — Β. Δεδούση «Ὁ
Μαρίνης Μπούκας» — Μ. Τριανταφυλλίδη «Ἀπὸ τὴ
γλωσσικὴ μας ἱστορία» — Ἄντρ. Ἐμπεϊρικοῦ «Ψυχικά-
μινος» — Ι. Συκουτρῆ «Ἡ Ἑλλ. Βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδ.
Ἀθηνῶν» — Ὁλ. Δρακοπούλου «Φωνές ἀπὸ τὴν ἄβυσ-
σο» — Γιάννη Σιδέρη «Ὁ Λάσκαρης καὶ τὸ ἔργο του».

Σχόλια — Χρονικά — Νέα Βιβλία

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

Έτος Γ' Τεύχος 8-9

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1935

RAINER MARIA RILKE

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΣΗΜΑΙΟΦΟΡΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΡΙΛΚΕ

*«...στις 24 Νοεμβρίου 1663 παραχωρήθηκε στη Λίνδα στον
"Όθωνα Ρίλκε / αθόνητη τοῦ Λίνγκεναου / Γκραϊνιτς καὶ Τσίγ-
γρα / τὸ μερικτὸ σιὸ κιῆμα τῆς Λίνδας τοῦ ἀδερφοῦ του Χριστό-
φορου πὸν ἔπεσε σὴν Οὔγγαρία· ὡστόσο ὑποχρεώθηκε αὐτὸς νὰ
κάμει γραπτὴ δήλωσι / πὼς ἡ παραχώρησι ἤθελε εἶναι ἀκριβὴ / ἂν
ὁ ἀδερφός του Χριστόφορος (πὸν, σύμφωνα μὲ τὸ πιστοποιητικὸ
θανάτου πὸν προσκομίσανε, εἶχε πεθάνει ὡς σηματοφόρος τῆς κομ-
πανίας τοῦ βασιάνου τοῦ Πιροβάνο σὸν αὐτοκρ. αὐστρ. σύνταγμα
τῶν καβαλλαρῶν τοῦ Χάψτερ) ἤθελε ἐπιστρέφει...»*

ΣΤ' ΑΛΟΓΟ, σι' ἄλογο, σι' ἄλογο, τὴν ἡμέρα, τὴ νύχτα,
τὴ μέρα.

Σι' ἄλογο, σι' ἄλογο, σι' ἄλογο.

Καὶ τὸ θάρρος ἀπόκάμε, κ' ἡ λαχτάρα μεγάλη. Δὲν ὑπάρχου-
νε πιὰ βουνά, μόλις κανένα δέντρο. Τίποτα δὲν τολμάει ν' ἀνυ-
ψωθεῖ. Ξένες καλύβες λουφάζουν διψασμένες γύρω ἀπ τὴ βαλ-
τωμένῃ βρύση. Πουθενά ἓνα καστέλλο. Καὶ πάντα ἡ ἴδια εικό-
να. Τὰ δύο σου μάτια σοῦ πέφτουν πολλὰ. Μόνο τὴ νύχτα κάποτε
νομίζει κανεὶς, πὼς γνωρίζει τὸ δρόμο. Μήπως γυρνοῦμε τὴ νύχ-
τα πίσω ξανά τὸ κομμάτι τοῦ δρόμου, πὸν εἴχαμε κερδίσει μὲ
κόπο μέσα στὸν ξένον ἥλιο; Μπορεῖ. Βαρὺς εἶναι ὁ ἥλιος, ὅπως
σ' ἐμᾶς στὴν καρδιά τοῦ καλοκαιριοῦ. Μά ἐμεῖς τὸ καλοκαίρι

ἀποχαιρετιστήκαμε. “Ωρα πολλή φάνταζαν τῶν γυναικῶν τὰ φορέματα μὲς ἀπὸ τὸ πράσινο. Καὶ τώρα ὀδεύουμε ἔφιπποι καιρό. “Ὡστε πρέπει νᾶναι φθινόπωρο. Τουλάχιστο ἐκεῖ πού μᾶς συλλογίζονται θλιμμένες γυναῖκες.

Ο ΑΥΘΕΝΤΗΣ τοῦ Λάνγκεναου ἀνασηκώνεται πάνω στὴ σέλλα του λέγοντας: «Κύριε Μαρκήσιε...» Ὁ γείτονας του, ὁ μικρὸς λεπτὸς γάλλος, μόλις πρὶν τρεῖς μέρες μιλοῦσε καὶ γελοῦσε. Τώρα δὲν ξέρει πᾶ τίποτα. Εἶναι σὰν ἕνα παιδί, πού θέλει νὰ κοιμηθεῖ. Σκονισμένο τὸ λεπτό του, λευκό, δαντελένιο περιλαίμιο. Δὲν τὸ προσέχει. Μαραίνεται σιγὰ σιγὰ πάνω στὸ βελουδένιο τοῦ ἐπίππου. Μὰ ὁ Λάνγκεναου τοῦ λέει μὲ χαμόγελο: «Ἔχετε παράξενα μάτια, κύριε Μαρκήσιε. Ἄσφαλῶς θὰ μοιάζετε τῆς μητέρας σας—» Καὶ ξανανθίζει πάλι ὁ μικρὸς, καὶ ξεσκονίζει τὸ περιλαίμιο, καὶ ξανανιώνει.

Κ ΑΠΟΙΟΣ διηγεῖται γιὰ τὴ μητέρα του. Ἐνας γερμανός, καθὼς φαίνεται. Ἄργα καὶ φωναχτὰ ἀραδιάζει τὰ λόγια του. Σὰν ἕνα κορίτσι, πού δένει λουλούδια, μὲ περίσκεψι δοκιμάζει τὸν κάθε ἀνθό, διχῶς ἀκόμα νὰ ξέρει, τί θ’ ἀπογίνει ἀπὸ ὅλα αὐτὰ—: ἔτσι συναρμολογεῖ τὰ λόγια του. Γιὰ καλὸ; Γιὰ κακό; Ὅλοι ἀφουγκράζονται. Ἄκόμα καὶ τὰ φτυσίματα πάψανε. Γιατί εἶναι ὅλοι τους κύριοι, πού ξέρουνε ἀπὸ τρόπους. Κι ὅποιος δὲν ξέρει τὰ γερμανικὰ μέσα στὴ συντροφιά, μὲ μῖα τὰ καταλαβαίνει, νοιώθει ὠρισμένες λέξεις: «Βράδου...» «Ἦμουν μικρός...»

Κ ΑΙ νὰ τους ὅλοι ἐνωμένοι ἀναμεταξύ τους, οἱ αὐθέντες αὐτοί, ποῦρχονται ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ τὴ Βουργουνδία, ἀπὸ τίς Κάτω Χῶρες, ἀπὸ τοὺς κάμπους τῆς Καρυνθίας, ἀπὸ τὰ Βοημικὰ καστέλλα κι ἀπὸ τὸν Κάιζερ Λεοπόλδο. Γιατί, ὅ,τι διηγεῖται ὁ ἕνας τους, τὸ ἔχουνε κι αὐτοὶ δοκιμάσει παρόμοια. Σὰν νὰ ὑπῆρχε μὲ ἕνα μόνο μητέρα.

Ε ΤΣΙ ὀδεύουνε ἔφιπποι μέσα στὸ βράδυ, σ’ ἕνα ὁποιοδήποτε βράδυ. Ξανασωπαίνουνε πάλι, ὥστόσο θυμοῦνται τὰ φωτεινὰ λόγια. Ὁ Μαρκήσιος βγάζει τὸ κράνος. Τὰ μαῦρα μαλλιά του εἶναι ἀπαλά, καί, καθὼς γέρνει τὸ κεφάλι, ἀπλώνονται στὸν αὐχένα του σὰν γυναικεῖα. Τώρα διακρίνει κι ὁ Λάνγκεναου: Πέρα μακρὰ κάτι ὑψώνεται μέσα στὸ φέγγος, κάτι λιγερὸ, σκοτεινὸ. Μιὰ ἔρμη κολώνα, μισοκατεστραμμένη. Καί, καθὼς ἔχουνε πᾶ προσπεράσει, ἀργότερα, τοῦρχεται στὸ νοῦ, πὼς ἦτανε μὴ Μαντόννα.

Β ΑΡΔΙΑ· φωτιά. Κάθονται γύρω τριγύρω καὶ περιμένουν. Περιμένουν, κάποιος νὰ τραγουδήσει. Μὰ εἶναι τόσο κουρασμένοι. Τὸ κόκκινο φῶς εἶναι βαρὺ. Ἀπλώνεται πάνω στὰ σκονισμένα ὑποδήματα. Σέρνεται ἔως τὰ γόνατα, κυττάζει μέσα στὰ σταυρωμένα τους χέρια. Δὲν ἔχει φτερά. Σκοτεινιασμένα τὰ πρόσωπα. Ὡστόσο λάμπουνε μὴ στιγμή τὰ μάτια τοῦ μικροῦ γάλλου μὲ ἰδιαιτερο φῶς. Φίλησε ἕνα μικρὸ ρόδο, καὶ τώρα μπορεῖ νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ μαραίνεται πάνω στὸ στήθος του. Ὁ Λάνγκεναου τὸ εἶδε, γιατί δὲν μποροῦσε νὰ κοιμηθεῖ. Συλλογίζεται: Ἐγὼ δὲν ἔχω τριαντάφυλλο, δὲν ἔχω. Ὑστερα τραγουδεῖ. Κ’ εἶναι ἕνα παλαιό, θλιμμένο τραγοῦδι, πού οἱ κοπέλλες στὴν πατρίδα τραγουδοῦν στοὺς ἀγρούς, τὸ φθινόπωρο, στὸ τέλος τοῦ θερισμοῦ.

Λ ΕΕΙ ὁ μικρὸς Μαρκήσιος: «Εἶσθε πολὺ νέος, κύριε;» Κι ὁ Λάνγκεναου, μισοθλιμμένος, μισοπεισιμμένος: «Δεκαοκτώ.» Ὑστερα σωπαίνουν. Ἀργότερα ρωτᾶει ὁ γάλλος: «Ἔχετε καὶ σεῖς μιὰν ἀρραβωνιαστικιά στὴν πατρίδα, αὐθέντη;»

«Σεῖς;» τὸν ἀντίσκοψε ὁ Λάνγκεναου.

«Εἶναι ξανθὴ σὰν ἐσᾶς.»

Καὶ σωπαίνουνε πάλι, ὡς πού φωνάζει ὁ γερμανός: «Μὰ στὸ διόλο, γιατί τότε κάθεστε πάνω στὴ σέλλα κι ὀδεύετε μέσα ἀπὸ τούτῃ τὴ φαρμακερὴ χώρα γιὰ νὰ συναντηθεῖτε μὲ τὰ τουρκόσκυλα;»

Ὁ Μαρκήσιος χαμογελάει. «Γιὰ νὰ ξαναγυρίσω.»

Κι ὁ Λάνγκεναου μελαγχολεῖ. Συλλογίζεται ἓνα ξανθὸ κορίτσι, ποῦπαιζε μαζί του. Ἄγρια παιχνίδια. Καὶ θᾶθελε νὰ γύριζε στὴν πατρίδα, γιὰ μιὰ στιγμή μόνο, μόνο γιὰ τόσο, ὅσο χρειάζεται, γιὰ νὰ εἰπεῖ τὰ λόγια: «Μαγδαλένα, — συχώρεσέ με, ποῦ πάντα ἔτσι ἤμουνοι!»

Πῶς—ἤμουν; συλλογίζεται ὁ νέος αὐθέντης.— Κ' εἶναι τοὺς μακρυά.

ΚΑΠΟΤΕ, ἓνα πρωί, ἔρχεται ἓνας καβαλλάρης, κ' ὕστερα ἓνας δεύτερος, τέσσερις, δέκα. Σιδεροφραγμένοι, ψηλοί. Καὶ πίσωθὲ τοὺς χιλιάδες: τὸ ἀσκέρι.

Πρέπει νὰ χωριστοῦνε.

«Γυρίστε μὲ τὸ καλὸ, κύριε Μαρκήσιε.—»

«Ἡ Μαρία νὰ σᾶς προστατεύει, αὐθέντη.»

Καὶ δὲν μποροῦν νὰ χωρίσουν. Γίνανε φίλοι μὲ μιὰς, ἀδερφοί. Ἔχουν πολλὰ νὰ εἰποῦν ἀναμεταξύ τους, γιατί ξέρουνε πιά τόσα πολλὰ ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλον. Ἄργοῦνε. Γύρω τοὺς βιασύνη καὶ ποδοχτυπήματα ἀλόγων. Βγάζει τότε ὁ Μαρκήσιος τὸ μεγάλο δεξὶ γάντι. Παίρνει τὸ μικρὸ τριαντάφυλλο, τοῦ κόβει ἓνα φύλλο. Καθὼς κόβουν τὸ ἀντίδωρο.

«Αὐτὸ θὰ σᾶς προστατεύει. Ἔχετε γειά!» Ὁ αὐθέντης τοῦ Λάνγκεναου ἀπορεῖ. Ὡρα πολλὴ παρακαλουθεῖ μὲ τὸ βλέμμα τὸ γάλλο. Ὑστερα χώνει τὸ ξένο ροδόφυλλο κάτω ἀπὸ τὸ χιτώνιο, κι αὐτὸ παραδέρνει πάνω στὰ κύματα τῆς καρδιάς του. Σάλπισμα. Ἐφιππος πάει στὸ στρατὸν ὁ αὐθέντης. Χαμογελάει θλιβερά: τὸν προστατεύει μιὰ ξένη γυναίκα.

ΜΙΑ μέρα στὸν καταυλισμὸ. Βλαστήμιες, χρώματα, γέλοια—: θαμπώνεται ἡ ἔχωρα ἀπὸ δαῦτα. Ἔρχονται πλουμιστὰ παλληκάρια τρεχᾶτα. Φωνές καὶ καυγάδες. Ἔρχονται κοπέλλες μὲ πορφυρὰ κλπέλλα στὰ κυματιστὰ μαλλιά. Γνεψίματα. Ἔρχονται στρατιῶτες, σιδερένιοι, μαῦροι σὰν ζωντανὴ νύχτα. Ἀρπάζουν τίς κοπέλλες μὲ θέρμη, ποῦ τοὺς ξεσκίζονται τὰ φορέματα. Τίς σφίγγουνε πάνω στὰ τύμπανα. Κι ἀπὸ τὴν ἄγρια ἀντίστασι χειρῶν γοργοκίνητων ξυπνᾶνε τὰ τύμπανα, βροντᾶνε σὰν σὲ ὄνειρο, βροντᾶνε—. Κι ὅταν βρα-

δυάσει τοῦ βάζουν μπροστὰ του φανούς, ἀλλόκοτους φανούς: κρασί, ποῦ φέγγει μέσα σὲ κρᾶνη σιδερένια. Κρασί; Ἡ αἷμα;— Ποιὸς μπορεῖ νὰ τὸ ξεχωρίσει;

ΤΕΛΟΣ ἔνώπιον τοῦ Σπόρκ. Πλάι στὸ λευκὸ του ἄλογο, ὀρθώνεται ὁ κόμης. Τὰ μακρυὰ του μαλλιά ἔχουν τὴ λάμψη τοῦ σίδερου.

Ὁ αὐθέντης τοῦ Λάνγκεναου δὲν ρωτᾶει. Ἄναγνωρίζει τὸν στρατηγὸ, πηδάει ἀπὸ τ' ἄλογό του καὶ ὑποκλίνεται μέσα σ' ἓνα σύννεφο σκόνης. Μαζὺ του φέρνει ἓνα γράμμα συστατικὸ γιὰ τὸν κόμη. Μ' αὐτὸς προστάζει: «Διάβασέ μου τὸ παλιόχαρτο». Καὶ τὰ χεῖλη του δὲν κινήθηκαν. Δὲν τᾶχει γιὰ λόγια. Ἄρκοῦν γιὰ βλαστήμιες. Γιὰ τὰ παραπάνω, μιλάει τὸ δεξὶ του. Τελεία! Καὶ τὸ νοιώθει κανεὶς βλέποντάς το. Ὁ νέος αὐθέντης ἔχει τελειώσει ἀπὸ ὦρα. Δὲν ξέρει πιά τίποτα, ποῦ στέκεται. Μπρὸς ἀπὸ ὅλα εἶναι ὁ Σπόρκ. Ἀκόμα κι ὁ οὐρανὸς χάθηκε. Καὶ λέει ὁ Σπόρκ, ὁ μέγας στρατηγός:

«Σημαιοφόρος».

Κ' εἶναι πολὺ αὐτό.

Η ΚΟΜΠΑΝΙΑ εἶναι καταυλισμένη ἀπὸ τὴν πέρα μεριά τοῦ Ράαμπ. Ἐκεῖ διευθύνεται ἔφιππος ὁ αὐθέντης τοῦ Λάνγκεναου, μονάχος. Κάμπος. Βράδυ. Τὸ περίβλημα τῆς σέλλας μπροστὰ γυαλίζει μέσα ἀπὸ τὴ σκόνη. Κ' ὕστερα βγαίνει ἡ σελήνη. Τὴ βλέπει στὰ χέρια του.

Ρεμβάζει.

Μὰ κάποια φωνὴ τὸν ξαφνίζει,

Φωνάζει, φωνάζει,
τ' ὄνειρό του ξεσκίζει.

Ἐλεος! δὲν εἶναι τῆς νύχτας πουλί:

τὸ μονάκριβο δέντρο
μὲ φωνές τὸν καλεῖ:

Ἄντρα!

Καὶ στὸ μᾶκρος τοῦ δέντρου ἀγναντεύει:
κάτι ὀρθώνεται· ὀρθώνεται κάποιον κορμί,
καὶ μιὰ νέα γυναίκα, ματωμένη, γυμνή,

— γλύτωσέ με — ίκετεύει.

Και κάτω στο μαύρο χορτάρι πηδάει,
τά θερμά κόβει σκοινιά·
οί ματιές της βγάζουν φωτιά,
και τὰ δόντια σφιγμένα.

Γελάει;

Ἄνατριχιάζει.

Στ' ἄλογό του καθίζει ξανά,
και χυμάει μές στη νύχτα. Σφιχτά στη γροθιά του σκοινιά
ματωμένα.

Ο ΑΥΘΕΝΤΗΣ του Λάνγκεναου γράφει ένα γράμμα, βυθισμένος σέ σκέψεις. Ἄργα σχεδιάζει με μεγάλα, σοβαρά, ὄρθια γράμματα:

« Καλή μου μητέρα,
« νᾶστε ὑπερήφανη: ἐγὼ κρατῶ τὴ σημαία,
« νᾶστε δίχως ἔγνοια: κρατῶ τὴ σημαία,
« ἀγαπᾶτέ με: κρατῶ τὴ σημαία — »

Ἔστερα κρύβει τὸ γράμμα ἐπάνω του μές στο χιτώνιο, στο κρυφότερο μέρος, πλάι στο ροδόφυλλο. Καί συλλογίζεται: Σέ λίγο θὰ εὐωδιάσει ἀπὸ αὐτο. Καί συλλογίζεται: Ἴσως κάποτε τῶβρει κανένας... Καί συλλογίζεται:... Γιατί εἶναι κοντὰ ὁ ἐχθρός.

ΠΕΡΝΑΝΕ πάνω ἀπὸ ἕναν σκοτωμένο χωριάτη. Ἔχει τὰ μάτια του ὀρθάνοιχτα, καί κάτι καθρεφτίζεται μέσα τους· ὄχι οὐρανός. Ἄργότερα ἀκούγονται οὐρλιάσματα σκύλων. Κάποιο χωριὸ θὰ κοντεύει λοιπόν, τέλος πάντων. Καί πάνω ἀπ τὶς καλύβες πέτρινο ὀρθώνεται ἕνα παλάτι. Πλατυὰ τοὺς προσφέρεται ἡ γέφυρα. Ἄνοιγεται ἡ πύλη. Καλωσωρίζει τὸ βούκινο. Ἄκου: θόρυβοι, κρότοι, γαυγίσματα σκύλων! Στὴν αὐλὴ χλιμιντρίσματα, ποδοχτυπήματα ἀλόγων, κραυγές.

—ΕΚΟΥΡΑΣΗ! Νᾶσαι καί σὺ μιὰ φορὰ μουσαφίρης. Ἄχι πάντοτε μόνος τοὺς πόθους σου φτωχικά νὰ σερβίρεις. Μὴν κυττάξεις τὰ πάντα με ἀμάχη· ἄφησέ τα νὰ ρθοῦνε ὅπως λάχει, καί νὰ ξέρεις: καλὰ καμωμένο, ὅ,τι γίνει. Ὡς καί ἡ τόλμη κ' ἐκείνη, κάποτε πρέπει νὰ ταυστεῖ, καί στὴν ἄκρη σεντονιῶν μεταξένιων νὰ τυλιχτεῖ. Ἄχι πάντα στρατιώτης. Μιὰ φορὰ μὲ λυτὰ τὰ μαλλιά, κι ἀνοιχτὴ τὴ φαρδιά τραχηλιά, σὲ μετάξινο θρονὶ καθιστός ἕως τ' ἀκροδάχτυλα νὰ νοιώθεις τὸ σῶμα, καθὼς μετὰ τὸ λουτρό. Καί νὰ μάθεις ξανά πρῶτα πρῶτα, τὸ τ' εἶναι οἱ γυναῖκες. Καί πῶς κάνουν οἱ ἄσπρες, καί πῶς εἶναι οἱ γαλανές. Νὰ ἴδεις τῶν χεριῶν τους τὴ χάρι ξανά, καί ν' ἀκούσεις τὸ γέλιο τους πῶς τραγουδᾶνε, ὅταν ἀγόρια ξανθά, τοὺς δίσκους τοὺς ὁμορφους πᾶνε, γεμάτους καρπούς ζουμερούς.

ΑΡΧΙΣΕ ὡς δεῖπνο. Κ' ἔγινε μιὰ γιορτὴ, πῶς, δὲν ξέρει κανεὶς. Οἱ ψηλές φλόγες πλαταγοῦσαν, οἱ φωνές μιὰ βουή, ἀνάκατα ἀντηχοῦσαν τραγοῦδια μέθης, φωτός, κι ὅταν πιά ὠριμάσανε οἱ ρυθμοί: ξεπήδησε ὁ χορός. Κι ὅλους τοὺς παρέσυρε. Κ' ἦταν μές στίς αἴθουσες σὰν κυματισμός, ἕνα συναπάντημα κ' ἕνα ἀλληλοδιάλεγμα, ἕνα ἀποχαιρέτημα κ' ἕνα ξαναντάμωμα, μιὰ φωτοπόλαυσι κ' ἕνα φωτοθάμπωμα, κ' ἕνα ἀλληλολίκνισμα μέσα στίς πνοές τὶς καλοκαιριάτικες, ποὺ πνέουν μές στὰ φορέματα θερμῶν γυναικῶν. Μέσα ἀπὸ μαῦρο κρασί κι ἀπὸ μύρια ρόδα, ρέει ἡ ὠρα παφλάζοντας στ' ὄνειρο τῆς νύχτας.

Κ' ΕΝΑΣ στέκεται κ' ἔχει μπρὸς σὲ τοῦτο τὸ λοῦσο σαστίσει. Κ' εἶναι ἔτσι πλασμένος, ποὺ ἀπαντᾷ, ἂν θὰ ξυπνήσει. Γιατί τέτοια στολίδια βλέπει κανεὶς μοναχὰ στὰ ὄνειρά του καί παρόμοιες γιορτές, γυναικῶν σὰν αὐτές: κάθε πού τὸ χέρι τους κάπως ἀπλώνουν, μιὰ πτυχή ξεδιπλώνουν, χυτὴ στὸ μπροκάτο. Μὲ λόγια ἀσημένια χτίζουν τὶς ὄρες, καί κάποια φορὰ, ὑψώνουν ἔτσι τὸ χέρι—, καί θαρρεῖς, πῶς σὲ μέρη γιὰ σένα ἄφθαστα, δρέπουνε ρόδα ἀβρά, ποὺ δὲν βλέπεις. Κι ὄνειρεῦσαι τότες: ἀλλέως νὰ χαρεῖς στολισμέ-

νος μαζί τους και ν' άξιωθεις να στεφανώσεις το μέτωπό σου, πούναι άδειο.

ΕΝΑΣ, στ' άσπρο μετάξι ντυμένος, νοιώθει, πως δεν μπορεί να ξυπνήσει, γιατί είναι ξυπνός και σαστισμένος άπ την άλήθεια. Γι' αυτό φεύγει δειλά μέσα στ' όνειρο, και στέκει στο πάρκο, μόνος στο σκοτεινό πάρκο. Κ' ή γιορτή είναι μακρú. Καί τó φως είναι ψέμμα. Κ' ή νυχτιά τόν τυλίγει ψυχρή. Καί ρωτάει μιá γυναίκα, πάνωθέ του πού σκύβει :

«Είσαι ή νύχτα;»

Αυτή χαμογελάει.

Και ντρέπεται τότε για το λευκό του το φόρεμα. Και θάθελε ναταν μακρú, μοναχός κι ώπλισμένος.

Στ' άρματα όλος.

ΛΗΣΜΟΝΗΣΕΣ, πως είσαι το παιδόπουλό μου τούτη τη μέρα; Μ' άφήνεις; Ποú πäs; Το λευκό σου το φόρεμα μου δίνει δικαίωμα πάνω σου—.»

«Λαχταράς το άδρό σου χιτωνιο;»

«Κρυώνεις;—Σ' έπιασε νοσταλγία;»

‘Η κόμησσα χασμογελάει.

“Όχι. Μά είναι μόνο, γιατί τούπεσε άπό πάνω του ή παιδικότητά του, αυτό το άβρό, σκοτεινόν ένδυμα. Ποίος του το πήρε; «'Εσύ;» ρωτάει με μιá φωνή, πού δεν είχε ποτέ άκουσμένη. «'Εσύ!»

Και τώρα δεν τούμεινε τίποτα πάνω του. Κ' είναι γυμνός σαν ένας άγιος. Φωτεινός, λιγερός.

ΣΙΓΑ σβύνουν τα φώτα του πύργου. “Όλοι τους είναι βαρύθυμοι : κατάκοποι ή έρωτευμένοι, ή μεθυσμένοι. “Επειτα άπό τόσες άδειες, μακρúς νύχτες έκστρατειάς : κρεββάτια. Φαρδιά δρύινα κρεββάτια. ‘Αλλέως προσεύχεται κανείς έδω, παρά μέσα στα έλεεινά χαντάκια στο δρόμο, πού, όταν θέλει

κανείς ν' άποκοιμηθει, γίνονται σαν τάφοι.

«Θεέ μου, όπως θελήσεις.»

Σύντομες είναι οι προσευχές στο κρεββάτι.

Μά πιό έγκάρδιες.

ΣΚΟΤΕΙΝΟ το δωμάτιο του πύργου.

‘Όστόσο άλληλοφέγγονται στο πρόσωπο με το χαμόγελό τους. Σαν τυφλοί ψηλαφούνε μπροστά τους και βρίσκει ό ένας τόν άλλον σαν θύρα. Σχεδόν σαν παιδιά, πού τα φοβίζει ή νύχτα, στριμώνονται ό ένας κοντά στον άλλον. Κι όμως φόβος δεν τους κατέχει. Δεν υπάρχει τίποτα έδω αντίθετό τους: ούτε ένα Χθές, ούτε ένα Αύριο· γιατί ό χρόνος γκρεμίστηκε. Κι αυτοί άνθίζουνε άνάμεσα άπ τα συντρίμματά του.

Δεν τη ρωτάει : «'Ο σύζυγός σου;»

Δεν τόν ρωτάει : «Τ' όνομά σου;»

Βρεθήκανε δά, για να γίνουν οι δυό τους μιá νέα γενεά.

Χίλια καινούρια όνόματα θα δώσουνε ό ένας στον άλλον, και θα τα πάρουνε πάλι όλα, άλαφρά, καθώς βγάζουν τα σκουλαρήκια.

ΣΤΟΝ προθάλαμο πάνω άπό ένα κάθισμα κρέμεται το χιτώνιο, ό τελαμών, κι ό μανδύας του αυθέντη του Λάνγκεναου. Τα γάντια του είναι πεσμένα στο πάτωμα. ‘Η σημαία του στέκεται όρθή, άκκουμπισμένη στο παράθυρο. Είναι σκοτεινή και λιγνή. “Εξω ξαπολυείται μιá θύελλα στον ούρανό, και κάνει τη νύχτα κομμάτια, λευκά και μαύρα. Το σεληνόφως περνάει σαν μιá μακρú άστραπή, κ' ή άκίνητη σημαία έχει άνήσυχους ήσκιους. ‘Ονειρεύεται.

ΗΤΑΝ κανένα παράθυρο άνοιχτό; Μπήκε ή θύελλα στο σπίτι; Ποίος κλείνει με κρότο τις πόρτες; Ποίος περνάει άπ τις κάμαρες;— “Άσε. “Οποιος και να'ναι. Το δωμάτιο του πύργου δεν το βρίσκει. Σαν πίσω άπό χίλιες πόρτες είναι αυτός ό μεγάλος ύπνος, πού τόν έχουν κοινόν δυό άνθρωποι· τόσο κοινόν όσο μιá μητέρα ή ένα ν θάνατο.

— ΗΜΕΡΩΣΕ; Ποιός ήλιος ανέτειλε; Τί μεγάλος είναι ο ήλιος;

— Πουλιά είναι αυτά; Οι φωνές τους ακούγονται παντού.

“Όλα φέγγουν, κι όμως μέρα δεν είναι.

“Όλα φωνάζουν, μα δεν είναι φωνές πουλιών.

Είναι τὰ δοκάρια, πού φέγγουν. Είναι τὰ παράθυρα, πού φωνάζουν. Καί φωνάζουνε, κόκκινα, μές στον έχθρό, πού στέκεται έξω στην άνταριασμένη χώρα, φωνάζουν: φωτιά.

Καί με τόν ύπνο ξεσκισμένο στά πρόσωπα, στριμώνονται δλοι, μισωπλισμένοι, μισόγυμνοι, από κάμαρη σέ κάμαρη, από διάδρομο σέ διάδρομο, ζητώντας τή σκάλα.

Καί στην αύλή με τήν ανάσα κομμένη ψελλίζουν τὰ βούκινα: συναγερμός, συναγερμός!

Καί τὰ τύμπανα σειένται.

ΜΑ ή σημαία τους δεν είναι κοντά.

Κραυγές: Σημαιοφόρε!

“Ατια άφρισμένα, ίκεσίες, φωναχτά,

βρισίες: Σημαιοφόρε!

“Όπλων κλαγγές, διαταγές καί σινιάλα.

Σιωπή: Σημαιοφόρε!

Καί πάλι ξανά: Σημαιοφόρε!

Καί καβάλλα χυμών με βουητά.

Μα ή σημαία τους δεν είναι κοντά.

ΠΑΡΑΒΓΑΙΝΕΙ στο τρέξιμο με διαδρόμους πού καίγονται, από πόρτες ανάμεσα πού πυρές τόν τυλίζουν, δρασκελώντας σκάλες πού τόν καψαλίζουν, άπ τó ανάστατο κτίριο γλυτώνει. Σά μιάν άσπρη γυναίκα λιπόθυμη, στά χέρια τή σημαία σηκώνει. Καί βρίσκει ένα άλογο, σάν κραυγή πέρα όρμάει, πάνω άπ όλα πηδώντας τά πάντα προσπερνάει, κι αυτός τούς δικούς του. Καί συνέρχεται πάλι ή σημαία ξανά, καί ποτέ της δεν ήτανε τόσο βασιλικιά. Κι δλοι τους τώρα πέρα μακρυά τή ξεχωρίζουν, καί τόν φωτεινό, ξέσκεπον άντρα άναγνωρίζουν, κι άναγνωρίζουν τή σημαία

“Όμως άξαφνα αρχίζει ή σημαία νά λάμπει, ξεδιπλώνεται, καί μεγαλώνει, καί κοκκινίζει...

“Η σημαία τους καίγεται μές στον έχθρό, εκείνοι χυμών πίσωθέ της.

Ο ΑΥΘΕΝΤΗΣ τοϋ Λάνγκεναου βρίσκεται μές στους έχθρούς όλομόναχος. Γύρω του ό τρόμος έχει σχηματίσει ένα κύκλο, κι αυτός στέκει, μέσα στη μέση, κάτω άπ' τή σημαία του πού σιγοκαίγεται.

Σιγά, σχεδόν συλλογισμένος, κυττάζει τριγύρω του. Πολλά πράγματα ξένα, φανταχτερά έμπρός του. Περιβόλια—στοχάζεται χαμογελώντας. “Όμως αισθάνεται πάλι ματιές καρφωμένες άπάνω του, καί διακρίνει άντρες, καί ξέρει, πώς είναι τ' άπιστα σκυλιά—: καί ρίχνει τάλογό του μέσα στη μέση.

“Όμως, καθώς τώρα κλείνονται όλα πίσω του, είναι πάλι περιβόλια, καί τά δεκάξη κυρτά σπαθιά, πού είναι στραμμένα άπάνω του, άχτιδωτά, είναι σάν ένα γιορτάσι.

“Ένα ίλαρό άναβρυτήριο.

ΤΟ ΧΙΤΩΝΙΟ κάηκε μέσα στον πύργο, τó γράμμα καί τó ροδόφυλλο μιās ξένης γυναίκας.—

Τήν έρχόμενην άνοιξι (ήρθε θλιμμένη καί κρύα) μπήκεν άργά έφιππος στο Λάνγκεναου ένας μαντατοφόρος [τοϋ βαρώνου τοϋ Πιροβάνο. Έκεί βρήκε μιá γρηά γυναίκα νά κλαίει.

Μεταφραστής: ΔΗΜ. ΣΤ. ΔΗΜΟΥ

ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ

Ἀφαιρέθηκα λίγην ὥρα τρώγοντας τὰ θαυμάσια στρείδια πού μου πρόσφεραν (θὰ τὰ ζήλευαν ὁ Prunier στό Παρίσι καί ὁ Scott στό Λονδίνο) ἀφοῦ πρώτα τὰ πότισα μέ ἄφθονο κιτρικό ὀξὺ καί μέ τὸ Graves πού μου παρουσίασαν γιατί δὲν ἔβρισκαν Chablis. Ἡ μοναξιά μου ὡστόσο μέ βαραίνει τώρα σὰ νὰ ἔχει καθήσει ἀπάνω μου ἢ σὰ νὰ ἔχει πολλαπλασιαστεῖ, θαρρεῖς καί στό ἀναμεταξὺ μέ ἐγκατέλειψε καί ἄλλο ἀγαπητὸ πρόσωπο. Εἶναι, ἀλήθεια, σὰ νὰ μου φεύγει κάθε τόσο ἕνας ἄνθρωπος πού συμπαθῶ καί ἄλλος ἕνας καί ἄλλος ὕστερα καί ἄλλος, ἔτσι πού καταλήγω στὴν ἐντύπωση—χωρὶς τὴ δύναμη νὰ ἀντιδράσω στὴν ἀπελπιόα πού μέ κυριεύει σὰν ἀηδία—ὅτι δὲν εἶμαι στὴ Θεσσαλονίκη μόνος, ἀλλὰ στό γραφεῖο μου μέ τὴ συντροφιά-φαντασία.

Βρέθηκα στὴν πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας σήμερα τὸ πρωῖ (Κυριακὴ πρωῖ) στίς ἑπτὰ καί μισή, δίχως κανέναν ἀπολύτως γνωστό, στό πεζοδρόμιο τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τοῦ Simplon, νὰ παρακολουθῶ τὴ διεθνῆ ἀμαξοστοιχία πού ἔσβυνε μέ ταχύτητα καί ἐπιμονὴ στὴν πρωϊνὴ ὀμίχλη καί τὰ ξενοχτισμένα φῶτα, τραβώντας σὰν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸν οἰκειότερο ἑαυτὸ μου τὴ Winifred πρὸς τὴ Λωζάννη καί τὸ Λονδίνο.

Τὴν ἀμερικανίδα αὐτὴ, μολοντί ἔμεινε τρεῖς βδομάδες στὴν Ἀθήνα, ὅπου διασκέδασε (ἔτσι ἔλεγε) μέ τίς ἀρχαιότητες, εἶδε τὴν πανσέληνο στὴν Ἀκρόπολη καί ἱκανοποίησε τὴ ματαιοδοξία τῆς μέ τὸ θαυμασμό πού εἶχαν προκαλέσει ἢ ἐξαιρετικὰ λεπτὴ σιλουέττα καί τὰ ὑπερβολικὰ ὠραῖα χαρακτηριστικὰ τῆς, τὴ γνώρισα μόλις χτές τὸ ἀπόγεμα. Ταξίδεψα ἀπὸ ἀπλὸ κέφι καί χωρὶς καμμιά ὑστεροβουλία μαζί τῆς ὡς τὴ Θεσσαλονίκη, πέρασα ἐντελῶς ἀπροσδόκητα μιὰ νύχτα ἀλησμόνητη μέσα στό τραῖνο (ἀπὸ τίς νύχτες ἐκεῖνες πού γιὰ νὰ τίς φτάσει κανεῖς,

πρέπει νὰ ζήσει ἕναν ὀλόκληρο χρόνο ἄνοστο καί ἄσκοπο), τὴ συμπάθησα καί ἐπειδὴ εἶχα πάρει εἰσιτήριο μόνο ὡς τὴ Θεσσαλονίκη καί βρέθηκε ὅτι ὅλες οἱ θέσεις ἦταν πιασμένες ἀπὸ κεῖ καί πέρα, ἐνῶ ἡ Winifred εἶταν ἀπολύτως ἀνγκάσμενη νὰ ἐξακολουθήσει τὸ ταξίδι τῆς, ἔμεινα ἐδῶ στὴ Θεσσαλονίκη μέ τὴν ἀπόγνωση καί τὴν πλήξη πού φέρνει ἕνας βίαιος χωρισμὸς ἀπὸ ἀπότομο ξεκίνημα τραίνου.

Ἡ λύπη μου πεθύμησε μιὰ μεγάλη καταστροφὴ (ὅπως μιὰν αὐτοκτονία) ὅταν ἀπόμεινα μόνος δίπλα στίς σιδερένιες ράγιες, πού μόνες μᾶς ἔνωναν ἀκόμη χωρὶς φαντασία κι αὐτές, στό πεζοδρόμιο ἐκεῖνο πού ἐρημωνόταν τώρα οἰγά-οἰγά καί ὅπου λίγα λεπτὰ πρὶν εἶχα τρέξει σὰν τρελλὸς γιὰ νὰ βρῶ εἰσιτήριο ὡς τὸ Παρίσι, ὡς στὴ Λωζάννη τουλάχιστον, ὡς στό Μιλάνο, (οὔτε ὡς τὸ Βελιγράδι;) καί ὅπου μόλις εἶχα προφτάσει νὰ τὴν ἀποχαιρετήσω κρεμασμένος ἀπ' τὸ τελευταῖο σκαλοπάτι τοῦ βαγονιοῦ καί ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς. Εἶταν ἐπτάμιση τὸ πρωῖ καί στό σταθμὸ εἶχε ὑγρασία καί σκοτάδι σὰ νὰ βράδιαζε γύρω ἀπὸ ἀρκετὴ κίνηση, ἀπὸ πολλὲς φωνὲς καί ἀπὸ μερικὰ μπαούλα ἀκουμπισμένα στὴν ἄκρη τοῦ πεζοδρομίου. Νὰ βρεθῶ ἔτσι, μιὰ Κυριακὴ πρωῖ, μόνος στὴ Θεσσαλονίκη, δίχως κανένα λόγο καί χωρὶς κανένα γνωστό, μοῦ φαινόταν ἀπλούστερο παρὰ νὰ βρεθῶ ἄξαφνα χωρισμένος ἀπὸ τὴ Winifred, ἀφοῦ συνήθισα νὰ ζῶ ἐντατικὰ μαζύ τῆς ἀπ' τὰ μεσάνυχτα χτές ὡς στὰ ξημερώματα σήμερα.

Ἐνα αὐτοκίνητο μεγάλο καί ἀπαίσιο μέ ἔφερε στὴν πόλη καί ἀκριβῶς στό ξενοδοχεῖο ὅπου μέ ὑποδέχτηκαν σὰ νὰ μέ περίμεναν (τὸ ἔκαναν φανερὰ ἐξεπίτηδες). Μὲ ὀδήγησαν σ' ἕνα πελώριο δωμάτιο μέ κλειστὰ παντζούρια καί δυὸ κρεβάτια, γιατί δὲν εἶχαν ἄλλο.

Ἀφοῦ σκόρπισα μέ καημὸ μέσα στό λουτρό καί τὸ τελευταῖο μὸριο ἀπ' τὴ μυρουδιά πού ἄφησε ἀπάνω μου, περνώντας τὸ σῶμα τῆς, ἀκούμπησα στό ἀνοιχτὸ παράθυρο καί ἀφαιρέθηκα μέ τὴ θέα τῆς θάλασσας πού ἦταν ὅπως καί κάθε ἄλλη ζωὴ βυθισμένη στὴν κυριακάτικη πρωϊνὴ ἀκίνησι τῆς σταχοπρασίνης λαδομπογιαῖς τῆς, ὡς τὴ στιγμὴ ὅπου ἡ σκέψη τῆς «ταχείας» μέ ξανατράβηξε ὀδυνηρὰ πάνω στίς ράγιες, κάπου ἐκεῖ λίγο πρὶν ἀπ' τὴ Γευγελῆ, στό σταθμὸ κοντὰ τῆς Γευγελῆς, καθὼς τὸν θυμᾶμαι τὴν τελευταία φορὰ πού γύριζα ἀπ' τὸ Παρίσι, ἕνα

βράδι φωτισμένο με μιά μεγάλη λάμπα άσετυλίνης, τή Γευγελή και από κει προς τὰ ξερά και άπολίτιστα τοπέια τής παλιάς Σερβίας.

Ή άνία μαλάκωσε τή λύπη μου όταν άργότερα τριγύρισα τους δρόμους τής Θεσσαλονίκης, παρακολουθώντας τὸ άργοπορημένο κυριακάτικο ξύπνημα τών ανθρώπων σά νά τους ξυπνοῦσα ὁ ἴδιος, και όταν ακόμα βρέθηκα μεσ' στην παμπάλαια ἐκκλησία ὅπου στάθηκα εἴκοσι λεπτά τής ώρας μπρός σέ μιά βυζαντινή εἰκόνα από κείνες που μοῦ δίνουν τήν ἐντύπωση ὅτι ὁ μεσαιώνας εἶναι πολὺ παλιώτερος από τήν άρχαία Ἑλλάδα, και όταν πάλι ξαναβγήκα στους δρόμους, ὅπου τώρα ὁ ἥλιος σπαταλοῦσε ἕνα εὐσίσθητο τριανταφυλένιο χρώμα γύρω άπ τήν ἀκούραστη ὄπτασία τής Winifred.

Πέρασα γρήγορα και βαριά τὸ πρωῖ αυτό. "Όταν όμως ἔφτασε τὸ μεσημέρι, γύρισα σὸ ξενοδοχεῖο και ζήτησα νά με σεφβίρουν σὸ δωμάτιό μου.

Ξεχάστηκα λίγην ώρα τρώγωντας στρείδια και πίνοντας ἄσπρο Graves. Ὡστόσο όμως ἀκούσω πάλι τὸ ἀλαφρότατο κουδούνισμα τών ποτηριών άπάνω σὸ δίσκο, που ἀναγγέλλει τήν ἀφιξη ἐκείνου τοῦ γκαρσονιοῦ που με γνωρίζει γιατί ὑπηρέτησε στην Ἐθῆνα τὸ σπίτι τής Κυρίας Τ. τήν ἐποχή ὅπου πήγαινα ταχτικά νά τήν ἐπισκέπτομαι, σκέπτομαι και αἰσθάνομαι τήν ἔλλειψη τής Winifred, τήν ἀπουσία τής Winifred (ἐκείνης που δέν γνώριζα ακόμα χτές τὸ μεσημέρι) ὅπως θά αἰσθανόμουν τήν ἔλλειψη τής ὄρασης ἢ τής γεύσης, ἂν τις ἔχανα ξαφνικά.

Κι' ὥστόσο πρέπει νά ζήσω μόνος, χωρίς δουλειά και δίχως γνωριμίες, ἕνα ὀλόκληρο ἀπόγεμα ακόμη στή Θεσσαλονίκη, ἕνα ὀλόκληρο βράδιασμα στή Θεσσαλονίκη, ὡς στις ὄχτω και δέκα ἀπόψε, που θά περάσει ἢ ἀμαξοστοιχία τών Ἐθηνῶν (ἐκείνη που διευθύνεται ἀκριβῶς ἀντίθετα από τήν πρωινή τής Winifred) για νά με πάρει μέσα σὸ φωτισμένο ἐστιατόριο και μέσ' στην κσμοπολιτισμένη κλινάμαξά της...

Νύχτα. Τὸ τραῖνο τρέχει. Μαντεύω τὰ ποτάμια άπο τις γέφυρες, τὰ τουνελ από τή φοβερή τους ἀντήρηση, τις πόλεις από τους σταθμούς, τὰ χωριά από τὸν ἀντίχτυπο τών σπιτιών και πότε πότε από τὰ φῶτα τους ἀνήφορους και τους κατήφορους από... (Ἐποκοιμήθηκα ὕστερα).

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΕΤΣΑΛΗΣ

ΜΑΤΑΙΟΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΑΠΟ ΠΟΛΥ ΓΝΩΣΤΕΣ ΦΩΝΕΣ

Α.— Μίλα καθαρώτερα, για νά μπορέση ὁ ἦχος τής φωνῆς σου νά πλήξη τήν ψυχή μου με τὸ νόημά της. Ἐμεῖς γεράσαμε κιόλας.

Β.— "Όχι, μη βιάζεσαι. Ἄκόμη τώρα μόλις ἔβαλες τὸ πέλμα σου στὰ σαράντα. Πάρε τή δύναμη νά ἰσοζυγίσης, νά ὀρθοποδήσης και νά σταθῆς ἰσόρροπα. Πρὸ παντός, μη βιάζεσαι. Λίγη προσπάθεια χρειάζεται. Δέν εἶναι μόνον ἡ τέχνη «μακρά». Κάποτε μακρὺς εἶναι και ὁ βίος.

Α.— "Όσο μακρὺς και νά 'ναι δέν μπορεῖ νά ξεπεράση τή φύση του, με ὅποια προσπάθεια. Ἐνας βίος εἶναι, τίποτε ἄλλο. Και όμως σὸ νοῦ μου ἔρχεται αὐτὴ τή στιγμή μιά κάποια σκέψη τοῦ Σωκράτη ἢ τοῦ Πλάτωνα. Ἐ σκέψη αὐτὴ κρατᾶει αἰώνια μέσα της τή ζωντανὴ δυναμικότητά της. Εἶναι ἕνα στόμα από τὸ ὁποῖο αἰώνια καταρακυλᾶ ἡ ἀλήθεια. Ἐνα μάτι ἀκοίμητο. Τὰ βλέφαρα οὔτε ἔπεσαν οὔτε θά πέσουν άπάνω της, νά ἀπλώσουν τὸ σκοτεινὸ πέπλο τους.

Πῶς εἶναι δυνατό λοιπὸν ὁ γεννήτορας τής σκέψης, τὸ πνεῦμα σὸ ὁποῖον ἡ ἀλήθεια ἀχτινοβόλησε μιά κάποια ὥρα, νά πέθανε; Γιατί ἡ στιγμή αὐτὴ νά μὴν εἶναι αἰωνιότητα; Περιεργο! Δέν εἶναι δυνατό νά χωρήσωμε πέρα από τὰ ἀξειδιάλυτα μυστήρια, νά μᾶς λούση τὸ φῶς με τήν πανωραία εἰδή του;

Β.— Ποιὸς μπορεῖ νά εἰσδύση στὰ ἀξειδιάλυτα μυστήρια, ποιὸς ξαίρει ποιᾶς ἀνώτερης ἀγαθῆς βούλησης. Οὐ πᾶν θεμιτὸν ἀνθρώποις. Πρέπει νά σεβασθοῦμε τὰ ἄδυστα τών ἀδύτων. Τὰ ἄρρητα πῶς μποροῦν νά γίνουν ρητά;

Α.— Ἄχ ἀλλίμονον. Πάλιξ ὁ ἴδιος καῦμός πιέζει τή γαλήνη τής σκέψης μου και τή θολώνει και τήν ταραζει. Ἄνιλεα

υψώνονται τὰ θολά, κι ἄς εἶναι λουσμένα σὲ ἄσπρους ἀφρούς, κύματα.

Νὰ μποροῦσα μὲ μεταξένια ἀλαφράδα νὰ ὠθήσω κάποιες φτεροῦγες καί σὺν ἐλεύθερο πνευματικὸ ὄν νὰ στηρίξω τὸ πνευματικὸ μου ὄμμα στὰ ἄδυτα. Κι ἀπὸ τὴν πολλὴ λάμψη τοῦ φωτὸς τὸ πνευματικὸ αὐτὸ ὄμμα νὰ προβληθῆ ἀκοίμητη σκέψη.

Β.— Μακαρισμένε φίλε, μάταια πονεῖς. Δὲ βλέπω τρόπο ὁ ἄνθρωπος νὰ υπερβάλλῃ τὴ φύση του. Ὁ ὑπεράνθρωπος μῦθος εἶναι. Κι οἱ γεννήτορες του μυθοποιοὶ ἦταν κι αὐτοί. Ἔτσι εἶναι. Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ κοί πρέπει νὰ ζήσει ἔντονα καί βαθύτατα τὴν πνευματικὴ του ζωὴ στὴ θαυμαστὴ ὀλοκλήρωση ποὺ τῆς δίνει, τὸ ἀγαθὸ, τὸ ἀληθὲς καί τὸ ὠραῖο. Νὰ ζήσει τὸ νόημα τῆς προσπάθειας, νὰ τὴ χαρῆ, νὰ λουστῆ στὸ φῶς τῆς. Δὲν τοῦ εἶναι ἀρκετὸ αὐτό; Θαρρῶ ἢ «ὄρεξις» στὸ βαθύτατο νόημα ποὺ τῆς ἔδωσεν ὁ μέγας Ἄριστοτέλης κλείνει πιὸ συνθετικὰ τὸ νόημα αὐτῆς τῆς προσπάθειας. Ὁρεξις, ναί.

Α.— Σωστά. Τὸ βλέπω, γιὰ νὰ κοιμίσῃς τὸν πόνο μου μοῦ σιογομιθυρίζεις τὰ αἰθέρια λόγια σου. Πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ περιοριστῆ στὸ στατικὸ μέτρο; Πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν πονεμένη ψυχὴ ἢ ὄρεξη; Αὐτὴ κρύβει μέσα τῆς τὴν ἀνικανοποίησι. Νὰ πονᾷς τὸν πόνο τοῦ τοκετοῦ, τίς σκληρὲς ὠδίνες, νὰ ζῆς τὴν «ὄρεξη» καί ὁ ἀποτελειωμένος καρπὸς ὁ ὠριμος, στὴν ἀπολοκληρωμένη, τὴν αἰθέρια μορφή του, νὰ ξεφεύγῃ ἀπὸ τὰ ἀκροδάχτυλά σου σ' ἓνα χάος, ἐπέκεινα τῶν «Ὁκεανοῖο ροάων». Τὸ μαρτύριο, γιὰ νὰ καταλήγῃ σὲ πικρὸ παράπονο! Δὲ φτάνει ὁ Γολγοθᾶς μὲ τὸν ὄρθιο σκληρὸ σταυρὸ του. Γιὰ νὰ ταραζῆ τὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς μας, ἐκεῖνο τὸ φριχτὸ «Ἥλι, Ἥλι, λαμὰ σαβαχθανί». Καί νὰ ἀκολουθῆ σὰ βαρεῖα πλάκα τὸ τρομερὸ «Τετέλεσται»!

Β.— Μὰ ξεχνᾷς μιὰ λεπτομέρεια. Κάτι ἀκούστηκε πρὶν: «Πάτερ, εἰς χεῖρας σου παραδίδωμι τὸ πνεῦμα μου».

Δὲν πεθαίνει λοιπὸν τὸ πνεῦμα.

Α.— Αὐτὸ ἀκριβῶς θέλω νὰ πῶ. Τὸ πνεῦμα μας, ὅσο κι ἂν εἶναι μιὰ ἐντελῶς ἐλεύθερη πνευματικὴ ἐνεργητικότητα, σέρνεται ἀπὸ τὴ φύση του κάποιον ψεγάδι.

Ὡ ναί, μὴν βιαστῆς. Τὸ πνεῦμα μας στὴν ἀνθρώπινη μορφὴ του, ἀκόμη καί στὴ θεανθρώπινη δὲν εἶναι μιὰ πλοῦσια,

αὐτοπηγὴ, ποὺ νὰ λούζεται διαρκῶς στὰ δικά της τὰ γάργαρα νερά. Ἄθνατα νερά, ποὺ νὰ ἀνακυκλώνονται πάντα στὸν ἑαυτὸ τους κι ἐνῶ θὰ ναι τὰ ἴδια νὰ ἔναι πάντα νέα. Αὐτὸ εἶναι, τὸ πνεῦμα μας, χρειάζεται κάποια ἄλλη ἀνώτερη πηγὴ φωτὸς. Ἄμα λιγοψυχῆσῃ σὲ κείνη τρέχει μὲ ἀσπούδα νὰ χυθῆ. Ὁ θεάνθρωπος, ἄμα ἔγινε Θεός, κάθησεν «ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς».

Β.— Γιὰ νὰ σὲ τρομάξῃ τὸ ἀνώτερο; Ἡ ψυχὴ πρέπει πάντα τῆς ἔντονα νὰ ποθῆ αὐτὸ τὸ ἀνώτερο. Πρὸς αὐτὸ νάχη διαρκῶς στραμμένο τὸ φεγγόβολον ὄμμα τῆς. Δὲ μᾶς δόθηκεν ἄλλο ἀπὸ τὴ δυναμικὴ πνευματικὴ ἰσχύς. Μάταιο, θαρρῶ νὰ ποθοῦμε τὴν πνευματικὴ στὴν ἀπηκριβωμένη μορφή τῆς. Μὰ τί, κλαῖς; Σὲ ποιά ὕψη ἱερῶν ἀληθειῶν βυθίζεται τὸ ὄμμα σου, σὲ ποιά γάργαρα νερά λούζεσαι καί ἢ ἀγαλλίασι ποὺ ἔνοιωσες ἔκανε νὰ ἀναβλύσουν τὰ θερμὰ δάκρυα; Εὐλογημένη μακαριότητα, ποὺ δὲν ἔφτασεν ἀκόμη νὰ ἔναι μακαριότητα! Μὴ μοῦ θλίβεσαι. Μοῦ πονάει ἢ ψυχὴ νὰ σὲ βλέπω ἔτσι, ὅσο κι' ἂν εἶναι ἀπὸ χαρὰ σου. Καί πρὸ παντὸς μὴ μοῦ κουράζεσαι. Κάποια ἄλλη αὐγὴ, ποὺ σὲ προσμένει, μακρυνὴ ἢ κοντινὴ, μπορεῖ μὲ νέο φῶς νὰ σοῦ δείξῃ τὸ πρόβλημα. Καί τὸ πρόβλημα τότε νὰ πάψῃ νὰ ἔναι πρόβλημα.

Α.— Μὰ αὐτὸ εἶναι, πῶς πρέπει νὰ περιμένη κανεὶς κάποια ἄλλη αὐγὴ, ἐνῶ αὐτὴ ποὺ ζοῦμε τούτῃ τὴ στιγμὴ τὴν προσμένει ἢ ὠρα ποὺ θὰ χυθῆ ἢ σκοτεινὴ νύχτα νὰ τὴ σκεπάσῃ. Γιὰ ἄλλη αὐγὴ;

Β.— Σῶπα! Ἀκούω τὴ Σιωπὴ ποὺ βαδίζει μὲ τὰ ἀκρόνυχά τῆς καί ἔρχεται μὲ βιασύνῃ κατ' ἀπάνω μας. Ὑπάρχουν στιγμὲς ἱερῆς σιωπῆς, ποὺ δὲν μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴν τίς σεβαστῆ. Δὲν πρέπει νὰ τὸν βρῆ ἢ ἀδικη ὠρα. Εὐφύμει, ἄνερ.

Α.— Ὅταν μπορεῖ κανεὶς νὰ σιωπήσῃ, ναί. Ἐγὼ στὸ λέω, ὅσο ζῶ, δὲν μπορῶ, νὰ σιωπήσω, κι ἄς ἔλθῃ ἢ Σιωπὴ.

— Ὁ Β. δὲν ἀπάντησε πιά. Ἐνα πυκνὸ σύννεφο ἐχώρισε θαρρεῖς γιὰ πάντα τίς δυὸ ψυχὲς καί κάθε μιὰ τους βυθίστηκεν ἀλύπητα σὲ μιὰ λευκότετην ὀμίχλη. Μὰ ἢ ὀμίχλη δὲν εἶναι πάντα ὀμίχλη;

Ἐνα ὕστερα ἐρωτηματικὸ ἀκούστηκε στὸ διάστημα. Τί ὕστερα; Ὑστερα μπορεῖ, ἄνθρωποι μου, γιὰ σᾶς νὰ μὴν ὑπάρχῃ. Ὑστερα, ἀφοῦ ζῆτε στὸ τώρα. Πρέπει αὐτὸ συχνὰ νὰ νανοῦ-

ρίζη τὴ σκέψη σας, ἔστω κι ἂν δὲν πρόκειται νὰ τὴν κοιμήση.
— Ὁ μελαγχολικὸς ἦχος μιᾶς καμπάνας, μακρυνῆς ἀκούστη-
κε. Πατοῦμε στὴ γῆ. Δύσκολο βέβαια θάναι ἔτσι βαρετοὶ ποῦ
εἴμαστε νὰ ξαποστάσωμε.

Ἄναγνώστη, ἂ ὄχι ἀναγνώστη, ψυχικέ, ἀκροατή μου, μπο-
ρεῖς νὰ περιμένῃς κάποια συνέχεια τοῦ πόνου μου.

Σὲ σένα μονάχα ἐμπιστεύομαι. Καὶ τὸ ἀξίζεις.

B. ΤΑΤΑΚΗΣ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑΤΑ

I

Ὅμοια μὲ τὸν ἥλιο ἀναλῶει ἢ καλὴ σκέψη τὸν ἀτσαλένιο
βράχο τοῦ εἰμαρμένου.

II

Τὸ εἰμαρμένον τοῦ Ἐαυτοῦ εἶναι αὐτὸς ὁ Ἐαυτός.

III

Αἰώνιος θύτης ὁ ἄνθρωπος σὸ βωμὸ τῆς Ζωῆς προσφέρει
ἀδιάκοπα συνειδητὰ ἢ ὄχι τοῦ ἐξιλασμοῦ τὸ θυμίαμα. Ἡ Σκέ-
ψη, ὁ Λόγος, ἢ Πράξη εἶναι τὰ λύτρα του.

IV

Χωρὶς ἀρχὴ καὶ δίχως τέλος ὁ ἄνθρωπος, ζεδιπλώνεται μέσ
τὶς ἀπέραντες φάσεις τῆς Ζωῆς γιὰ τὸν ἐξαγνισμό του.

V

Ἡ Ζωὴ εἶναι τὸ μεγάλο καθαρτήριο τῆς Ἀλήθειας.

VI

Δὲν βλέπω σὲ τούτη τὴν πολύμορφη ὄψη τῆς Ζωῆς παρὰ τὸν
ἀπ' ἄκρη ὡς ἄκρη ἀλλυπλῆνδετο κρῖκο τῆς ψυχικῆς ἀδελφότητος.

VII

Ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἢ ἀνάλογη δυναμικότης γιὰ τὸν
ἀνάλογο τὸ χρόνο.

VIII

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι φωνὴ χρόνου. Εἶναι χρόνος.

ΟΛΥΜΠΙΑ ΑΛ. ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΗΡΘΕΣ, ΓΛΥΚΟ ΠΑΙΔΙ....

Ἡρθες, γλυκὸ παιδί, κι' ἀγέρισε τὸ σπίτι.
Κ' εἶσαι τὰ γειτονίστικα, τ' ἀπλὰ ντυμένη,
μυρίζει ἀκόμα ἀπάνω σου τὸ φρέσκο τοῖτι
ποῦ σὲ σὲς γραμμές σου ἀρχίζει ἀνάργια καὶ βαθαίνει.

Τῆς νεότητος νεότης, τὸ γυμνὸ, γλυκὰ προβάλλει:
τὰ χέρια, ἀναβρυτὰ ἀπ' τοὺς ἄμους σου καὶ κάτω,
— ἰσόμετρες κολόννες ποῦ ἔχουν τὸ κεφάλι,
πλασμένες μὲ κερί, μέλι γλυκὸ γεμάτο.

Μέλι γλυκὸ παιδί, ποῦ ἀντικρυνά μου στέχεις,
— κεφάλι, κόρφοι, γόνατα, στέρεες πατοῦσες,
μαλλιά κυματερὰ ποῦ πίσω τ' ἀναπλέκεις,
μάτια ποῦ κι' ἀπὸ στόμα κάλλιο θὰ λαλοῦσες,

Εἶσαι νὰ σ' ἀγαποῦν μὲ τῆς νεότητος τὴν τρέλλα,
μὲ τὸν τρεχοῦμενο τὸν ἥλιο ἀπὰ σὰ σάχνα,
μὲ τὸ γαροῦφαλλο ψιλὸ-ψιλὸ νταντέλλα,
μὲ τὴ μαγιάτικη τὴ συννεφιά σὰ βράχια...

Κ' ἐγώ; ποῦναι ἢ χαρά, κ' ἢ δύναμη, κ' ἢ νίκη
τὰ μάτια, τὰ μαλλιά, τὸ τραγοῦδι, τὸ πάθος;
Ἄχ, τί νεροπή, τί πόλεμος, τί καταδίκη!
Ἄχ, ἀφταιγο παιδί, δικό μου εἶναι τὸ λάθος!

Τὴν ἀλήθεια τὴν ξέρω — ὅμως δὲν κάνω βῆμα.
Θὰ τὴ μάθῃς καὶ σύ; μὰ ἀκοῦς; μὲ δίχως βίαση!
Ἀνήξερο παιδί, σὸ λαιμό μου τὸ κρῖμα
— νὰ σ' ἀγαπῶ μ' ἐκεῖνα ποῦ ἔχω χάσει.

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΑΠ ΤΗ ΝΕΑΠΟΛΗ ΣΤΗ ΡΩΜΗ

“Όλες οι πολιτείες είναι πάντα έτοιμες να γεμίσουν κάποιο κενό που υπάρχει μέσα μας, να μάς δώσουν κάτι που μάς ήταν άγνωστο. Στην αρχή θέλουμε να ικανοποιήσουμε την περιέργειά μας. Έπειτα αρχίζουμε και κρίνουμε. Όλα τα σχολιάζουμε στη σκέψη μας. Προσπαθούμε να βρούμε τις αναλογίες, τις διαφορές μ’ ό,τι γνωρίζουμε. Αργότερα μπορεί να τις αγαπήσουμε. Τότε μονάχα πλησιάζουμε στην ψυχή τους, ένωνόμαστε μαζί τους, τις αποκτούμε απόλυτα.

Σε κάθε πολιτεία παρατηρώ με μιὰ απέραντη περιέργεια τους ανθρώπους του λαού στις απόμερες συνοικίες. Τους πλησιάζω ν’ ακούσω τα λόγια τους, να μπορέσω να νοιώσω τη ζωή τους. Λαχταρώ να γνωρίσω την ψυχή τους, να βγώ απ αυτό το αδιάκοπο όνειρο που με φέρνει μακριά απ την πραγματικότητα, απ τη ζωή, να ξεχάσω αυτή την ποιητική πραγματικότητα που δημιουργεί ή φαντασία μου αδιάκοπα. Μά ανακαλύπτω πώς μοναχά με τ’ όνειρο και την ποίηση πλησιάζει και κατακτά κανείς τους ανθρώπους.

“Όλοι αυτοί οι άνθρωποι που τραγουδούν γύρω μας στη S. Lucia sul Mare, νοιώθουν μέσα τους την ανάγκη να τραγουδήσουν. Πραγματικά όλα εδώ είναι τραγούδι, όλος ο κόλπος της Νάπολης ως το Σορρέντο τραγουδά. Μήπως και μεις δεν επαναλαμβάνουμε σιωπηλά το δικό μας τραγούδι! Πώς να σπάσεις όταν όλα μέσα σου είναι μουσική! Αναγκαστικά θ’ αφήσεις ν’ ακουστεί ή έσωτερική σου συμφωνία.

Σ’ όλο το ατέλειωτο μάκρος του κόλπου της Νάπολης αναπνέουμε την όμορφιά, τη νοιώθουμε και στο πιό ελάχιστο μόριο της ύπαρξής μας. Ελάχιστες φορές στη ζωή σου προσφέρ-

νεται τόσο τέλεια ή πραγματικότητα σαν όνειρο. Το όνειρο που δίνει τη λάμψη και τη μαγεία του κόσμου, τη μορφή της αιωνιότητας στην πραγματικότητα.

Μέσα στη νύχτα κοιτάζω το πρόσωπό σου μπροστά στη λάμψη που αναπηδάει ανακατωμένη με τον καπνό απ το Βεζούβιο. Είναι ώχρο, με τὰ χείλη σφιγμένα, με τὰ μάτια άκίνητα. Τρέμεις την πύρινη αυτή κραυγή που μπορεί σε μιὰ στιγμή όλα να τὰ νεκρώσει ή φοβάσαι το δυνατό άνεμο έδώ στα ύψη που θέλει να μάς σκορπίσει στη νύχτα που πυκνώνει γύρω μας; Καταλαβαίνω, είμαστε σά μετέωροι στο σκοτεινό αυτό χάος και μάς τρομάζει ο ίλιγγος. Κι όμως πόσο δέ λαχταρήσαμε αυτό που λέγει ο Gide «vertige de l'espace vide»!

“Όπως πλανιόμαστε στους πλακόστρωτους δρόμους της Πομπηίας σου ψιθυρίζω σά να μονολογώ όπως πάντα, γιατί όλοι χωρίς να θέλουμε πολλές φορές μονολογούμε: Είσαι ο άνθρωπος που φέρνω μέσα μου και που οδηγεί τὰ βήματά μου στη ζωή. Και πιό πολύ απ’ όλες τις σκέψεις, τις φαντασίες και τὰ όνειρα αξίζει αυτός ο άνθρωπος που φτάνει μέσα μας και γίνεται όλη ή ζωή. Το ίδιο σου φώναξα μπροστά στην ατέλειωτη και στείρα έρημο της Αφρικής που μακριά στον όρίζοντα δεν έσβηνε ή κραυγή ούτε μιὰς φοινικιάς άσήμαντης. Μέσα στη σιωπή της νεκρής αυτής πολιτείας ή φωνή μου που σου επαναλαμβάνει τὰ ίδια λόγια είναι το μόνο που μπορεί να ύψωθεί από μέσα μου, είναι το μοναδικό έσωτερικό μου τραγούδι.

Κάτω απ τη βεράντα του Carruccini το Amalfi σκορπά το κατάλευκο γέλιο του στη γαλάζια θάλασσα που φρικιά. Έδώ μπορούμε ναγκαλιάσουμε το φώς. Παντού πλανιέται γύρω μας ή εύτυχία των ανθρώπων απ τις τόσες πατρίδες που ξεχάστηκαν χωρίς να καταλαβαίνουν στο μοναδικό αυτό θέαμα κ’ έτσι ξεχάσαν τον πραγματικό έαυτό τους. Σ’ αυτό το παλιό μοναστήρι δεν ακούγεται πειά καμμιά προσευχή, κανένα δάκρυ μέσα στη νύχτα. Έδώ όλος ο κόσμος σου φαίνεται ότι μπορεί να γίνει εύτυχισμένος. Ο πόνος είναι άχρηστος.

Πάνω από το πέτρινο μεγαλείο του San Michele μπορείς

νά δεῖς μέσα στό φῶς ὅλο τόν κόσμο, ν' ἀγκαλιάσεις καί ν' ἀγαπήσεις ὅλο τόν κόσμο. Τώρα καταλαβαίνω γιατί ὁ Axel Munthe ἦταν φίλος μέ τά ζῶα καί τά πουλιά. Σοῦ λέγω γιά μιὰ στιγμή ὅπως γυρνᾶμε στίς κάμαρες τοῦ παράξενου σπιτιοῦ του πού ἀποπνέει ἕνα μουσικισμό μαζί μ' ἕναν παγανισμό: Μονάχα ἡ ἀγάπη κάνει τόν ἄνθρωπο Θεό, ἡ ἀγάπη τοῦ ἑνός ἀνθρώπου πού γίνεται κάποτε ἡ ἀγάπη ὅλου τοῦ κόσμου.

Μέσα μου ὅλα τά πράγματα γίνονται αὐστηρά, σοβαρά, πειθαρχημένα. Καταλαβαίνω γιατί ὁ Γκαίτε στή Ρώμη «εἶχε τό αἶσθημα τῆς βαρύτητας τῶν πραγμάτων, ἔνοιωθε μιὰ ἡδονή αὐστηρή, ἕνα εἶδος βαρύτητας μέσα στή χαρά». "Ὅλες αὐτές οἱ ἀρχαιότητες, τά παλάτια οἱ ἐκκλησίες, οἱ κρήνες οἱ πλατεῖες πού σέ σταματοῦν σέ κάθε βῆμα σέ διδάσκουν τήν αὐστηρότητα. Χάνεις ὀλωσδιόλου μέσα σου τήν ψυχὴ πού κλαίει καί τό θάνατο ἀκόμα ἑνός λουλουδιοῦ. Γίνεσαι δυνατός, χωρίς ἄρρωστα ὄνειρα, χωρίς στεῖρες ἀγωνίες. 'Εδῶ δέν μπορεῖς νά ξεπερνᾷς κάθε φορά στή ζωὴ σου τά ὄρια.

'Απ τῆ Via Nazionale πού λάμπει κάτω ἀπ τά πολύχρωμα φῶτα, βρισκόμαστε στή Via Appia. Τρέχουμε ἀπ τῆ ζωὴ πού κραυγάζει γύρω μας, σέ μιὰ ζωὴ πού πέρασε χωρίς νά χαθεῖ. Κι' ὅλο σταματᾶμε μπροστά στά ἐρείπια κι' ὅλο παρασερνόμαστε ἀπ τοὺς ἀνθρώπους. Τό κλῆμα ἑνός παιδιοῦ σ' ἔναν ἤσυχο δρόμο μᾶς γεμίζει θλίψη, ἕνα σιγανό τραγοῦδι μέσα στή νύχτα μᾶς πλημμυρίζει χαρά. 'Η ψυχὴ μας κάθε στιγμή ἀγκαλιάζει τήν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων.

Στὴν Piazza Esedra ὅπως τὰ νερά τῆς κρήνης γράφουν τὰ τόξα τους μέσα στό φῶς τῶν ἠλεκτρικῶν κ' ἐνώνουν τόν ἦχο τους μέ τόν ἦχο μιᾶς ὀρχήστρας, ὅλοι ἀκοῦν σιωπηλά. Μοῦ ἐπαναλαμβάνεις: 'Η ψυχὴ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ λατρεῦει τήν ἁρμονία, τὴν ἔχει ἔμφυτη μέσα της.

Πάνω ἀπὸ τό μαγικό Monte Pincio ὅλη ἡ Ρώμη ἀπλώνεται μπροστά μας μέσα στό φῶς αὐστηρῆ, αἰώνια. 'Αλήθεια γιά κάθε πολιτεία ὑπάρχει ἕνας χαρακτηρισμός, ὅπως γιά κάθε ἄνθρωπο. 'Η Ρώμη εἶναι πάντα ἡ urbs eterna, ἔχει τήν ὄψη τῆς αἰωνιότητος.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Εἶναι τάχ' ἀλήθεια, πῶς τὰ πρόσωπα πού συναντοῦμε στά μυθιστορήματα, στά διηγήματα, στά θεατρικὰ ἔργα, κλείνουν πάντα μέσα τους μιὰ πρόθεση νά ὀλοκληρωθοῦν, ἢ τοῦλάχιστον τῆ φιλοδοξία νά ὑπολογίζον σέ μιὰ μακροβιότητα; Αὐτό τό ἐρώτημα γεννιέται μόλις ἀναλογιστεῖ ὁ ἀναγνώστης τό πλήθος τῆς παγκόσμιας παραγωγῆς στά εἶδη αὐτά τοῦ γραπτοῦ λόγου. 'Η ἀπάντηση ὡστόσο δέ μπορεῖ νά εἶναι ἀπλή. Εἶναι βέβαια ἀναμφισβήτητο πῶς μιὰ ληξιαρχική, ἄς ποῦμε, ἀπογραφή τῶν πλασματικῶν αὐτῶν μορφῶν, θά ὠδηγοῦσε στό γενικό συμπέρασμα πῶς ὑπάρχουν περίπου τόσες γεννήσεις ὅσοι καί θάνατοι... 'Η ζωὴ τους ἀφήνει μιὰν ἀγαθὴ ἐντύπωση, μιὰν αἶσθηση καί μιὰ συγκίνηση, μὰ δέν κατορθώνουν ν' ἀποφύγουν τό μοιραῖο... Κηδεύονται—καί τό θλιβερότερο—λησμονιοῦνται μόλις ἀφηγηθοῦν τήν ἱστορία τους, μόλις ἐξηγήσουν μιὰ δραματικὴ πτυχὴ τοῦ ἑαυτοῦ τους, μόλις φτάσουν νά κλείσουν σέ ὠρισμένες σελίδες, ἐκείνη τὴν πλευρὰ τῆς ζωῆς τους πού ἀπασχόλησε καί βασάνισε περισσότερο τό συγγραφέα, τό δημιουργό. "Ἔτσι, μέσα στήν παγκόσμια λογοτεχνία, ἐλάχιστα εἶναι τὰ πρόσωπα πού, μέ τόν ἀρτιωμένο ψυχικό τους ὀργανισμό, μέ τὴν ἀναγλυφικὴ ἐσωτερικὴ τους ὑπόσταση, ἀναπνέουν καί χαίρονται τό ἠθικό κλίμα τοῦ κάθε τόπου καί τῆς κάθε ἐποχῆς.

Μολαταῦτα, δέν ὑπάρχει συγγραφέας πού νά μπορεῖ νά μακαρίζει τὸν ἑαυτό του πῶς ἔμεινε ἀμέτοχος ἀπ' αὐτὴ τὴν ἔκταση τοῦ πένθους... Καί οἱ πιὸ κορυφαῖοι ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν νά θρηνησοῦν, μαζί μέ τοὺς ἥρωες πού δροῦν στήν πρώτη γραμμὴ, σέ ὅσα ἀπὸ τὰ ἔργα τους δέ θεωρήθηκαν ἀριστουργήματα, καί τὰ πρόσωπα μέ δευτερεύοντα ρόλο. Κ' εἶναι ἀλήθεια, πῶς ὠρισμένα ἀπὸ τὰ πρόσωπα τῆς κριτηγορίας αὐ-

της, μ' ὅλη τὴ μικρὴ τους δράση, διατηροῦν κάποτε μιὰ γνησι-
ότητα, φέρνουν λιγώτερο φανερὴ τὴ σφραγίδα τῆς πλαστότη-
τας, καὶ τοποθετοῦνται γι' αὐτὸ σὲ ἴση, ἂν ὄχι σὲ μεγαλύτερη
ἀξιολογικὴ μοῖρα ἀπὸ τὰ ἄλλα, τὰ κύρια πρόσωπα. Πρέπει
λοιπόν—θὰ ἐρωτήσουν— νὰ βιαστοῦμε νὰ υποθέσουμε πὼς
μάταιη καταντάει κάθε δημιουργία, ἀφοῦ δὲν πρόκειται νὰ
ξεπεραστοῦν ὠρισμένα πρότυπα τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας,
ἢ νὰ σταθοῦν σὰν σύμβολα ἐκεῖνα πρὸς προσπαθοῦμε νὰ δη-
μιουργήσουμε; "Ὀχι. Μιὰ τέτοια ἀντίληψη θὰ ἰσοδυναμοῦσε
περίπου μὲ τὸ φραγμὸ πρὸς τὴν ἐξέλιξη ἀλλῆ ἀναζήτησις ἢ
μορφὴ καὶ ἡ ἔννοια τοῦ κλασικισμοῦ. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς χρειά-
σθηκε νὰ ἐγκαταλειφτεῖ ἡ ἀκτὴ τοῦ κλασσικοῦ, νὰ παραμερι-
στεῖ σὰν ἐργασία πρὸς ἐξάντληση μιὰ περιοχὴ τῆς τέχνης, δη-
μιουργήθηκε γι' αὐτὸ ἕνα πλῆθος ἀπὸ σχολές, μιὰ ἄπειρη σει-
ρὰ ἀπὸ—ισμοὺς, καὶ πρὸ οὐσιαστικά, μιὰ ἔρευνα, μιὰ ἀνη-
συχία σὰν ἀνάγκη πρὸς τὴν ἀνακάλυψη καινούργιας γῆς.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὰ λογοτεχνικά πρόσωπα. Δὲν
εἶναι οἱ δημιουργημένες πλασματικὲς μορφές, μὲ τὴ συμβολι-
κὴ τους ἀκτινοβολία πρὸς τὴν πνευματικὴ ἀξία σὲ
μιὰ χώρα, οὔτε πάλι μόνο αὐτὲς οἱ μορφές πρὸς ἐξυψώνουν τὴ
δημιουργικὴ στάθμη μιᾶς ἐποχῆς, μὰ τὸ σύνολο τῆς παραγω-
γῆς αὐτῆς, καὶ εἰδικά, ὅ,τι ἀκριβῶς προηγήθηκε πρὶν ἀπὸ τὴν
τελειότητα αὐτῆς καὶ ὅ,τι βέβαια ἀποτελέσει τὴ βάση τῆς.

Μὰ τὸ ζήτημα τῆς ὑπόστασης τῶν προσώπων τοῦ μυθι-
στορήματος ἢ τοῦ διηγήματος—θὰ ἔθετα ἐδῶ, ὅπως καὶ στὴν
ἀρχή, σὲ ἴση σχεδὸν μοῖρα καὶ τὰ πρόσωπα τῶν θεατρικῶν
ἔργων, ἂν αὐτὰ δὲν εἶχαν τὸ ἐξαιρετικὸ πλεονέκτημα, μὲ τὴν
πρὸ συγκεκριμένη ζωικὴ τους παράστασις, νὰ ἐντυπώνονται
καὶ νὰ συμπληρῶνται περισσότερο στὴ φαντασία μας—τὸ ζή-
τημα λέω αὐτὸ ἔχει πολλὰς πλευρὰς, καὶ βέβαια δὲν ἐξαν-
τλεῖται ἐδῶ. Θὰ θέλαμε μόνο, σὲ γενικὲς γραμμές, νὰ σημειω-
θεῖ πὼς ὑπάρχει πάντα κ' ἕνα ἔδαφος δημιουργίας ὅπου δὲν
πρόκειται νὰ στηθεῖ κανένα ἄγαλμα, κανένα σύμβολο. Δὲν ὑ-
πάρχει κανὴν ἢ πρόθεση καὶ ἡ φιλοδοξία στὸ συγγραφέα νὰ
συμπεύσει ἀρτιωμένους ἀνθρώπινες μορφές.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γίνῃ ἀντιληπτό

πὼς εἶναι ὑπερβολικὴ ἢ ἀξίωση τοῦ ἀυστηρότερου ἀναγνώ-
στη νὰ προεκτείνει τὴ ζωὴ καὶ τὴν ὑπόστασις τῶν ἀνθρώπι-
νων πλασμάτων τῶν βιβλίων ἴσαμε τὴν πραγματικότητα, γιὰ
νὰ εὔρει ἔτσι ὁμοιότητες καὶ ἀναλογίες. Κ' εἶναι ὑπερβολικὴ
ἢ ἀξίωση αὐτῆ, γιὰτὶ ἕνα πρόσωπο τοῦ γραπτοῦ λόγου ζῆ
καὶ κινεῖται σὲ μιὰν ἐντελῶς ξεχωριστὴ σφαῖρα. "Ἐχει τὰ συν-
αισθηματὰ του, τὰ πάθη του, τοὺς στοχασμοὺς του περισσό-
τερο ἀνεπτυγμένους. Οἰκοδομεῖται «μὲ τὴν πέννα στὸ χέρι»,
ὑπολογίζει, σχεδιάζει, ἐμβαθύνει, ἀναλύει κάθε στιγμὴ, κάθε
ἐνέργεια, κάθε κίνηση ψυχικὴ. Τὸ περίγραμμα ἔπειτα τῆς ζω-
ῆς του εἶναι πρὸ καθωρισμένο πρὸ περιωρισμένο. Κι' ὁ συγ-
γραφέας ἐνδιαφέρεται νὰ φωτίσει, νὰ τροφοδοτήσῃ περισσό-
τερο μιὰ πλευρὰ τῆς ἐσωτερικῆς ὑπόστασις τοῦ προσώπου,
θέλει νὰ τὸ ἀποσπάσει ἀπὸ τὸ χάος τῆς ζωῆς στὴν ὁποία κι-
νεῖται καὶ ζῆ ἕνα πραγματικὸ πρόσωπο, γιὰ νὰ προσεχτεῖ
σὰν τέτοιο, ἀπὸ μιὰ μόνο ἀρτιωμένη πλευρὰ, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς
ἀνικανοποίησης τοῦ ἀτόμου, ἢ τῆς δυστυχίας τοῦ ἀνθρώπου
κάτω ἀπὸ τίς σημερινὲς κοινωνικὲς συνθήκες, καὶ ἄκόμα ἀπὸ
τὴν πλευρὰ τοῦ σεξουαλισμοῦ ἢ τοῦ αἰσθηματος τῆς ἀγάπης,
κυρίως αὐτῆς πρὸς τὴν ἀπορροφᾶ τὸ εἶναι μας.

Τὸ σωστὸ ἄρα δὲν εἶναι νὰ προεκτείνεται ἢ ζωικὴ ὑπό-
στασις τῶν λογοτεχνικῶν προσώπων ἴσαμε τὴν πραγματικό-
τητα, μὰ ἐντελῶς τὸ ἐναντίο. Ἡμεῖς, σὰν ἀναγνώστες πρέπει
νὰ προεκτείνουμε τὸν ἑαυτὸ μας ἴσαμε τὰ πρόσωπα αὐτὰ
γιὰ ν' ἀνακαλύψουμε ἀναλογίες καὶ ὁμοιότητες, αὐτὸ τὸ ἀν-
θρώπινο περιεχόμενο πρὸς δὲ μᾶς εἶναι πάντα εὐκόλο—συχνά
μᾶς εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο—μὲ μόνη τὴ δική μας ἀναλυτικὴ
ικανότητα, μὲ μόνον τὰ ἐφόδια μας ν' ἀνακαλύψουμε στὴ γύρω
μας ζωὴ.

Δὲν ἔμεινε λιγώτερο ἐκμεταλλεύσιμο τὸ κεφάλαιο τῶν
ἀναμνήσεων, ἢ περιοχὴ τοῦ ὄνειρου, ἢ δίχως τέρμα περιπλά-
νησις στὸ ἐσωτερικὸ μας σύμπαν. Μὰ πάλι ὅ,τι προέρχεται ἀπὸ
τὸν κόσμον αὐτὸ, δὲν μπορεῖ παρά, στὴ μετουσίωσή του νὰ
βρίσκειται σὲ μιὰν ὅσο εἶναι δυνατὸ πρὸ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὴν
πραγματικότητα. Τόσο πρὸς, μὲ τὴν τέχνη ν' ἀφομοιώνεται τὸ
ὄνειρο μὲ τὴν πραγματικότητα, ὅλος ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος στὴ
συγχώνευσή του ν' ἀποκτᾷ μιὰν ἐξαύλωσις καὶ μιὰ πνευματι-

κότητα. Παράλληλα λοιπόν προς τους άρτιωμένους ανθρώπους που μας συγκινούν με τη ζωτικότητα και την όρμη τους, υπάρχουν κι' άλλα πρόσωπα του γραπτού λόγου, και κυρίως του μυθιστορήματος, με μιάν υπόσταση άβέβαιη, φευγαλέα, ρευστή. Είνε εϋθραυστα, ανάλαφρα σχεδόν όνειρικά. Άποτελούν έναν κόσμο που κινείται σαν σκιώδης και σιωπηλός, θαρρείς, πίσω από μιάν άραχνοϋφαντη αύλαία, ένας κόσμος που κυμαίνεται «μεταξύ όνειρου και ζωής», και που συναντούμε πιδ συχνά στο άγγλικό μυθιστόρημα.

Ή διαγραφή τους, ύστερ' από την άνέλιξη, ύστερ' από την έξάντληση ή μη του μύθου, δέν πρόκειται νά μας όδηγήσει σ' ένα άγαλμα, σε μιάν έξατομίκευση, όπως συμβαίνει με τά πρόσωπα του καθαρού ρεαλισμού που έξηγοϋν και άνναλϋουν την κάθε λεπτομέρεια. Στο τέλος δέ θα έξουμε τη ζωηρή προσωπογραφία του ήρωα. Μά κάτι άλλο, που δέν προκύπτει βέβαια από ένα προκαθωρισμένο σκοπό, παρά σαν έντύπωση φυσική και σαν συνέπεια αϋθόρμητη. Οί συγγραφείς περιγράφουν, ζωγραφίζου, χρωματίζου. Σύμφωνα με μιά παρατήρηση γάλλου κριτικού, βρισκόμαστε έτσι μπροστά σε δύο καθαρά διαγραμμένες κατηγορίες: στους συγγραφείς που έμφανίζονται σαν προσωπογράφοι, και σε κείνους που προτιμούν νά είναι μόνο κολορίστες. Βέβαια και οί λεπτές κι' αδύνατες αϋτές πλασματικές μορφές άκολουθοϋν ίσως, πριν κιντρινίσου τά φύλλα του βιβλίου, τό δρόμο της τελευταίας κατοικίας που λιγάκι άργότερα θα άκολουθήσου και οί άλλες. Μά οί λεπτές αϋτές μορφές δέν παύου νά διατηροϋν μιά μαγεία και μιά ποίηση.

ΓΙΩΡΓ. ΔΕΛΙΟΣ

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Μέσα στην Ιστορία οί πολιτικές επανάστασεις δέ σταθήκανε μονάχα στο πολιτικό επίπεδο. Ξεκινώντας άπ' αυτό ξάπλωσαν και στους άλλους τομείς της κοινωνικής ζωής. Ή τέχνη δοκίμασε με τη σειρά της όλες τις φουρτούνες τών επαναστάσεων. Μά πάντα έπειτα άπ τη θαλασσοταραχή έρχεται ή γαλήνη. Κ' ή γαλήνη έχει τη δύναμη νά ξαναφέρνει τά πράγματα στην κανονική τους θέση. Γιαυτό και ή τέχνη, μέσα από τόσες και τέτοιες «διακυμάνσεις» ξαναβρήκε πάλι τό δρόμο της, ένα δρόμο που όδηγεί στην τελειότητα του ανθρώπου.

Τό Έθνικοσοσιαλιστικό κίνημα που έδω και λίγα χρόνια πρωτοφανερώθηκε στη Γερμανία, και κάτω άπ' τη κερσυνώδικη ένέργεια του Άδόλφου Χίτλερ έπεβλήθηκε στη χώρα της μηχανής και της τάξης, παρέσυρε, στο πέρασμά του και την τέχνη. Τά πολιτικά και κοινωνικά συνθήματα του Φύρερ χρειαζόντουσαν κάποιο καλλιτεχνικό ντύσιμο για νά πιάσου καλύτερα. Και οί θεωρητικοί του Έθνικοσοσιαλισμού, με άρχηγό τόν Δόκτωρ Γκαϊμπελς, φρόντισαν για τη νέα μορφή και τό καινούργιο περιεχόμενο της τέχνης. Οί τεχνίτες που συμπάθοϋσαν την επανάσταση βρήκαν στο πρόσωπο του άρχηγού και τών συνεργατών του, ένθουσιώδικους συνήγορους για μιά επανάσταση στην τέχνη. Και βάλθηκαν νά την πραγματοποιήσου. Σε τέτοιες περιπτώσεις ή άνεχτικότητα και ή έπίεικεια πέρασαν στη θέση της αϋστηρης κριτικής. Με τη δικαιολογία του ψαξίματος, της «έρευνας» άν θέλετε και τών πρώτων βημάτων, οί καλλιτέχνες ρίχνονται σ' ένα τρελλό χορό. Τά άποτελέσματα δίχως νάναι πάντα αξιόλογα, είναι όμως διδαχτικά και κάποτες συντελεστικά για ένα ξάνοιγμα κάπως λαχταριστό. Στην περίπτωση μας δέν μπορούμε με βεβαιότητα νά

μιλήσουμε. Για δυο λόγους. Πρώτα γιατί η νέα τέχνη βρίσκεται στα πρώτα-πρώτα σκαλοπάτια και έπειτα γιατί έμεις δεν άγκαλιάσαμε ακόμα την καινούργια τάση σ' όλες της τις έκδηλώσεις. "Άλλωστε το σημείωμά μας αυτό άφορά μόνο το θέατρο και θέλουμε σ' αυτό το σημείο να σταθούμε.

Τό Έθνικοσοσιαλιστικό, λοιπόν, θέατρο ξεκίνησε κάτω άπό συνθήκες έξαιρετικά ευνοϊκές. Άπό τά χρόνια που στη Γερμανία είχε κυριαρχήσει ή σοσιαλιστική, ή καλύτερα, ή σοσιαλδημοκρατική και κοινωνική ταχτική, τό Γερμανικό θέατρο ρίχτηκε με θέρμη στό θέατρο τών μαζών, όπως λέμε, στη γλώσσα της σκηνής. Ό Πισκάτορ, τό έργατικό θέατρο, τά Τράμ, και ένα σωρό άλλες προσπάθειες άπ τό 1925 και δώθε τραβούσαν για τό θέατρο πούχε σαν βασική άρχή, τή μάζα, τό πλήθος, τήν έργατιά. Τό σαλόνι, τά άντρε και τό μπουντουάρ παραχωρούσαν τή θέση τους στό έργοστάσιο, στην πλατεία στην πολυκατοικία. Κι' αυτό όχι μονάχα στη μορφή, μά και στό περιεχόμενο. Τό κοινωνικό δράμα ξέφυγε άπ' τό χιλιοδοσμένο Ίψενικό τρίγωνο και άπ τις έρωτικές διαστροφές για να μιλήση στον άνθρωπο και στις άνάγκες του. Βέβαια πλάι στό τέτοιο θέατρο, δρούσε και τό κλασσικό θέατρο με επί κεφαλής τόν Ράινχαρτ και τό έλαφρό θέατρο. Όμως είχαν κιόλας γίνει σοβαρά βήματα για τό θέατρο τών μαζών.

Αυτή λοιπόν τή μικρή κληρονομία έχει σαν κεφάλαιο τό θέατρο του Χίτλερ. Και πάνω και γύρω άπ αυτήν δουλεύουν σήμερα φίλοι και θιασώτες του καθεστώτος. "Έτυχε να δοϋμε τέτοιες παραστάσεις. Και πρέπει ευθύς άπ τήν άρχή να ποϋμε πώς ήταν ή πρώτη φορά που βρεθήκαμε μπροστά σε παρόμοιο θέαμα. Γιαυτό και στις κρίσεις και στις σκέψεις μας είναι φυσικό να παιξε μεγάλο ρόλο ή πρώτη έντύπωση με τις μη πλήρεια άντικειμενικές συνέπειές της. Όποωδήποτε όμως, τό νέο αυτό είδος πρέπει να προσεχθη και άπό μας που πρωτοπόροι άλλοτε στο θέατρο, ακολουθούμε τώρα πιστά τό δρόμο τών άλλων.

Και πρώτα-πρώτα πρέπει να τονίσουμε τή μεγάλη σημασία που δίνει ό έθνικοσοσιαλιστής σκηνοθέτης στη συγχώνευση ή τή σύμπραξη τών τεχνών. Η μουσική, ή όρχηση, ή πλαστική, ή ζωγραφική, και ό έναρθρος λόγος συμβάλλουν θετικά στην ολοκλήρωση του νέου θεάτρου. Κάθε τομέας της τέχνης βοηθάει για τήν πλήρεια άντιμετώπιση τών άναγκών της σκηνής που

περιλαβαίνει πολλές φορές πάνω άπό 2.000 πρόσωπα. Κι όταν λέμε σκηνή δεν ένοούμε τά γνωστά κουκλόσπιτα της Έλλάδας. "Όχι! Ό σκηνοθέτης δε δεσμεύεται άπό τίποτα. Στο βάθος μιας άπέραντης αίθουσας, ίκανής να περιλάβη 20 και 30 χιλιάδες θεατές, στήνει τή σκηνή του άνάλογα και σύμφωνα με τις άπαιτήσεις του έργου που πρόκειται να νεββάση.

Τις πιότερες φορές καταφεύγει σε κλιμακωτή σκηνή έτσι που να μπορη και τόν όγκο τών εκτελεστών να τοποθετηση και τήν όπτικότητα να εξασφαλίση για τις χιλιάδες τών θεατών. Τό ζήτημα της αύλαίας δεν παίζει μεγάλο ρόλο. Τά φώτα και τό σκοτάδι μποροϋν στην άνάγκη να ντικαταστήσουν τόν πατροπαράδοτο μπερντέ.

Στό σημείο αυτό και άπ άφορμή της αύλαίας και της σκηνής γενικά, νομίζω πως θα πρέπει να φανερώσω κάποια μου σκέψη σχετική με τό ξαναγύρισμα στο άρχαίο θέατρο. "Όπως σ' έκεινο έτσι και στο σημερινό θέατρο τών μαζών, ό λαός παίρνει μέρος στο έργο. Ό χορός του άρχαίου θεάτρου είναι οι σημερινές μάζες. Η έκταση τών δαπανών για ένα τέτοιο άνέβασμα πολυπρόσωπων έργων, ή άνάγκη της ύπαρξης μεγάλου χώρου για τήν τοποθέτηση του, και ή προσπάθεια για τήν άντιμετώπιση τών ζητημάτων της όπτικότητας τών δεκάδων χιλιάδων θεατών, νομίζω πως μας φέρνουν σιγά-σιγά σ' ένα θέατρο με διαρρύθμιση άπάνω-κάτω άρχαίου θεάτρου, ενός δηλ. θεάτρου άμφιθεατρικού με όρχήστρα στη μέση και στην μιά πλευρά του όλου θεατρικού συγκροτήματος.

Τό πρόβλημα της άκουστικής, ό σημερινός σκηνοθέτης, τό λύνει με τόν ευκολότερο τρόπο. Με μιá ή δυο κεραίες μικροφώνου, τοποθετημένες μπροστά στη σκηνή καταφέρνει τό δυνάμωμα της φωνής και έπόμενα πετυχαίνει τήν καλή άκουστική. Μ' αυτή ή μηχανική μεσολάβηση άφαιρεί άπ τή φωνή τόν άπόλυτο φυσικό της τόνο, και της δίνει ένα κάποιο χρώμα που δεν χτυπάει καλά σ' άφτί. Γίνεται βέβαια ή προσπάθεια της ύπερνίκησης αυτής της άτέλειας με άρθρωση πιο καθαρή και με χωρισμό χρονικό μεγαλύτερο, άνάμεσα στις λέξεις και στις συλλαβές ακόμα, μά ή συμβατικότητα παραμένει. Τό ζήτημα είναι καθαρά άρχιτεχτονικό. "Όλοι μας ξέρουμε τή θαυμαστή ήχητική τών άρχαίων θεάτρων και έχουμε άκούσει για τή μοντέρνα ήχητική τών νέων θεάτρων της Άμερικής. Γιαυτό και φαν-

τάζουμαι πώς μπορεί το ζήτημα αυτό να λυθῆ ἂν εὐθὺς ἀπ τὴν ἀρχὴ διαρρυθμισθῆ κατάλληλα ὁ θεατρικὸς χώρος.

Ἡ μεγάλη ἔκταση ἑνὸς θεάτρου μαζῶν, μπάζει καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ὁρατότητας. Ὡς σήμερα οἱ σάλες τῶν θεάτρων ἦσαν στενές καὶ μακρές. Ὅταν ὅμως ἔχει κανεὶς ὑπ' ὄψη του πὼς πρέπει μιὰ σάλα νὰ περιλάβῃ 20 καὶ 30 χιλιάδες θεατές, δεδομένου ὅτι τὸ θέατρο γιὰ τὸ ὁποῖο μιλάμε εἶναι λαϊκὸ καὶ μὲ φτηνὸ εἰσιτήριο, ἀμέσως δημιουργιέται τὸ πρόβλημα τῆς ὁρατότητας. Τὸ μονόπλευρο ἀμφιθέατρο δὲ λύνει τὸ πρόβλημα. Οὔτε καὶ ὁ πολὺς φωτισμός. Γιατὸ ξαναμπαίνει τὸ ἐρώτημα. Μήπως θὰ πρέπει νὰ ξαναγυρίσουμε στὸ κυκλικὸ ἀμφιθεατρικὸ θέατρο;

Ὁ ἐθνικοσοσιαλιστὴς σκηνοθέτης ἀντιμετωπίζει τὸ ζήτημα μὲ φωτισμὸ δυνατό καὶ μὲ τὸ μεγάλο πλάτος τῆς σάλας. Ἡ σκηνὴ του ἔχει ἄνοιγμα πάνω ἀπὸ 50 μέτρα καὶ ἔτσι ἡ σάλα μπορεί νὰ ἔχει 70-80 μέτρα πλάτος. Εἶδα μιὰ ἐφαρμογὴ αὐτῆς τῆς σκέψης στὸ Hanseatenhalle στίς 8-7-35 μὲ 2000 θεατρίνους καὶ 25 χιλ. περίπου θεατές. Ἡ λύση μ' ὄλο πού ἦταν ἐξυπνὴ δὲν ἦταν ὅμως καὶ ἡ καλύτερη.

Οἱ θεατρίνοι σ' ἕνα τέτοιο θέατρο, ἔχουν νὰ παίξουν ρόλο συμπληρωτικὸ θάλαγα. Ὁ ἕνας συμπληρώνει τὸν ἄλλο κι ὄλοι μαζὺ ὀλοκληρώνουν τὸ ἔργο. Φεύγει δηλ. ἀπ τὴ μέση, ὁ ἀστέρης, γιὰ τὸν ὁποῖο καὶ μόνον φρόντιζε ὡς τὰ τώρα ὁ θιασάρχης. Τὰ καπρίτσια τῶν διαφόρων ἀστέρων καὶ ἀστερίσκων δὲν περνοῦνε πιά. Τώρα χρειάζεται σύνολο. Τὸ σύνολο βέβαια ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄτομα καὶ κανεὶς ἄς μὴ νομίση πὼς τὰ ἄτομα αὐτὰ μπορεί νὰναὶ ὁποιαδήποτε. Ὅχι! Ἐνα καλὸ σύνολο προαπαιτεῖ καὶ ἄτομα μὲ προσωπικότητα, μὲ ἀτομικότητα καὶ μὲ ταλέντο. Ἡ ἐπίγνωση τῆς ἀξίας μιᾶς τέτοιας προσφορᾶς ἐξασφαλίζει τὸ καλὸ σύνολο.

Μὲ τὴ σειρά τῆς ἀλλάζει καὶ ἡ ὥς τὰ σήμερα ἀντίληψη τῆς μιμικῆς τοῦ θεάτρου. Κάθε κίνηση πρέπει νὰναὶ μετρημένη καὶ κάθε ἔκφραση ἀνάλογη, ἔτσι πού νὰ μὴ χαλνᾷ τὸ σύνολο, καὶ νὰ μὴν ὑπάρχη δυσαρμονία.

Ἄπ ὅλα αὐτὰ βγαίνει ὁ βασικὸς ρόλος τοῦ σκηνοθέτη. Οἱ ὁμάδες θέλουν ἀρχηγὸ καὶ τὰ σύνολα διευθυντὴ. Δίχως αὐτὸν τίποτα δὲν μπορεί νὰ ἐξασφαλισθῆ. Αὐτὸς θὰ καταστρώσῃ τὸ σχέδιο κι αὐτὸς θὰ προσέξῃ γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ του. Ἡ εὐθύνη πέφτει στὴ ράχη του. Γιατὸ καὶ σήμερα τὰ θεάτρα φροντίζουν

νὰ ἐξασφαλίσουν ἕναν καλὸ σκηνοθέτη. Ὁ Ἐθνικοσοσιαλισμὸς φροντίζει νὰ τραβῆξῃ μὲ τὸ μέρος του ἀναγνωρισμένους σκηνοθέτες ἢ νὰ δημιουργήσῃ νέους. Στὸν τομέα αὐτὸ γίνεται μιὰ σύντονη καὶ γοργὴ προσπάθεια.

Ἀφήσαμε ἀπὸ σκοποῦ, στὸ τέλος τὸ δραματικὸ περιεχόμε-νο, γιατί ἀποτελεῖ μιὰ πλευρὰ τοῦ θεάτρου, τὴ φιλολογικὴ. Τὰ νέα καθεστῶτα καθὼς καὶ τὰ παλὰ διοχετεύουν μέσα στὴν τέχνη τὸ ἰδεολογικὸ περιεχόμενό τους, μὲ τὸν ἕνα ἢ μὲ τὸν ἄλλο τρόπο. Γιατὸ εἶναι καιρὸς πειὰ πού δὲν ἀκούγεται τὸ γνω-στὸ τροπάρι «ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη».

Ὁ καλλιτέχνης δημιουργὸς, ὁ συγγραφέας συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ μπάζει μέσα στὸ ἔργο τὶς ἐλπίδες, τοὺς πόθους καὶ τὰ ἰδανικά τῆς παρηγοριᾶς του. Ἐτσι καὶ ὁ ἐθνικοσοσιαλιστὴς συγγραφέας, περισσότερο μαχητικὸς ἀπ τὸν ἀστὸ τοῦ αἰῶνα μας, μπάζει μέσα στὴν τέχνη συνθήματα τῆς πολιτικῆς ἢ κοινωνικῆς ἄς πῶ, μερίδας στὴν ὁποία ἀνήκει. Τώρα, κατὰ πόσο μιὰ τόσο μηχανικὴ ἀντίληψη τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, μπορεῖ νὰ συγκινήσῃ τὸν ἄνθρωπο, εἶναι ζήτημα ὄχι πειὰ γενικὰ ἀντικειμενικὸ, μὰ καθαρὰ ὑποκειμενικὸ. Ἐνας ἐθνικοσοσιαλιστὴς συγκινεῖται. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ἅπαντο τῆς προσπάθειας τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστῆ συγγραφέα, νὰ τονώσῃ τὴν τέτοια συνείδηση τῶν συναγωνιστῶν του. Γιατὸ καὶ τὸ νέο θέατρο στὴ Γερμανία ἔχει πολὺ πολιτικὴ, καὶ ἐπόμενα πολὺ ρητορισμὸ. Ὁ ἐθνικισμὸς ἄλλωστε δίνει τόσες εὐκαιρίες γιὰ καλλιτεχνικὴ ἐκμετάλλευση.

Νὰ ποιὸς εἶναι ὁ λόγος πού καθημερινὰ ἔχουμε νέα θεατρικὰ κομμάτια καὶ νέους συγγραφεῖς. Εἶναι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἢ καλύτερα τῆς στιγμῆς. Ὁ Δ-ρ Γκαϊμπλες, μιλώντας στὴν ἐπίσημη ἑναρξὴ τῆς θεατρικῆς ἐβδομάδας στὴ μεγάλη αἴθουσα τῆς Saads Opera, τόνισε πὼς ἀπ αὐτοὺς τοὺς ἀδύναμους στὴν ἀρχὴ καὶ ἐπόμενα ὄχι ἄρτιους ἐργάτες τῆς πέννας, περιμένει τὴν ἀναγέννηση τοῦ Γερμανικοῦ θεάτρου.

Στὸ μεταξὺ ἀνάμεσα στοὺς πραγματικοὺς ἐργάτες τῆς τέχνης ἀνακατεύονται καὶ οἱ ἐπιτήδριοι. Αὐτοὶ πού κάνουν ἐπάγγελμα τὴν ἰδεολογία. Καὶ δυστυχῶς ἐναντία σ' αὐτοὺς δὲν χωροῦν γιὰ τὴν ὥρα μέτρα ἀπαγορευτικά.

Ἐτσι εἶδαμε τὸ Γερμανικὸ θέατρο. Τί θὰ μᾶς δώσῃ ἢ αὐ-

ριο δὲν ξέρουμε. Γιὰ τὴν ὥρα γίνονται προσπάθειες. Καὶ κα-
νένας δὲν ξέρει ἂν θὰ φέρουν θετικό καὶ ἐνδιαφέρον καλλι-
τεχνικό ἀποτέλεσμα.

Ἄμβούργο

ΤΑΚΗΣ ΜΟΥΖΕΝΙΔΗΣ

ΠΡΩΤΗ ΑΓΑΠΗ

*Πρώτη μου ἀγάπη, ποῦ ἔκλεισες τὸν κύκλο τοῦ ἔρωτά μου,
εἰκόνα ξέθωρη ἔμεινες σὴν θύμωσή μου πιά.
Κι' ἂν δὲν μᾶς ἔδεσε ποῖος ἢ εὐλογία τοῦ γάμου,
τί πάει νὰ πεῖ; καθένας ζῆ μὲς στοῦ ἄλλου τὴν καρδιά.*

*Ἡ σάρκα μου δὲ λαχταρᾷ τοῦ Ὑμέναιου πιά τὰ δῶρα,
τὰ ρόδα ὅλα τῆς νιότης μου τὰ μάδησε ἢ βροχή,
κι' ἀδέλφια μου καρτερῶ τὴν ἄγρια ἐκείνη μπόρα,
νὰ μοῦ τινάζει ἀπ τὸ κλωνί, σὰ ρόδο, τὴν ψυχή.*

*Πρώτη μου ἀγάπη, ποῦ ἔκλεισες τὸν κύκλο τοῦ ἔρωτά μου,
γεράσαμε... Τὰ μαῦρα μου ἐχιονίστηκαν μαλλιά,
βουβὸ πουλὶ σὴν λαγκαδιά, σπασμένα τὰ φτερά μου,
καὶ τοῦ ἐρχομοῦ σου τῶναιρο πάει νὰ μοῦ σβύσει πλιά.*

ΔΙΑΛΕΧΤΗ ΖΕΥΓΩΛΗ

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ

*Χνούδια φτερῶν μὲς στὸν ἀέρα,
πέταλα ρόδων στὰ νερά·
κι ἡ περασμένη μας χαρὰ
ἔτσι ἀβρὰ χάθηκε μιὰ μέρα.*

*Στέρνες μὲ φύλλα σαπημένα,
σύννεφα φθινοπωρινά,
μουντιά, σβημένα δειλινά,
νά! τὶ σὲ φέρνουνε σὲ μένα.*

*Βήματ' ἀργὰ καὶ κουρασμένα,
θάλασσες ἄγριες, μακρινές,
ἰοτία λευκά, γλάρων φωνές,
νά! τὶ σὲ πέρνουνε ἀπὸ μένα.*

*Καὶ τὸ φεγγάρι μὲς στὰ χάν
ἄρωστο, κίτρινο πολὺ,
γιὰ πεθαμένη μοῦ μιλεῖ
μὲ ἀγάπη ποῦ ἔφυγε καὶ πάει...*

*Ἀκούω φωνές χαρᾶς κοντά μου,
τραγουδοῦν ἦχους μακρινά,
κι' ἄχ! ἡ καρδιά μου δὲν ζυλνᾷ,
ρόδο καὶ τὴν πατήσαν χάμου.*

*Κρύο σὴν καρδιά, βροχή σὴν πόλη
ἢ μοναξιά καὶ τὸ κενὸ,
αἴνιγμα ἢ ζωὴ μου σκοτεινὸ,
κι ὅλοι μ' ἀφήσαν, φῦγαν ὅλοι.*

ΜΗΝΑΣ ΔΗΜΑΚΗΣ

ΝΥΧΤΑ

*Στ' ἀχρόφεργο τοῦ φεγγαριοῦ
πέρνει ὄψη ἐνὸς κοιμητηριοῦ
ἢ πόλη καὶ λιχνίζεται
στον ὕπνο τῶν ἀνθρώπων,
καὶ μὲς στὸ διάβα τῶν ὥρῶν
ἀργιές οἱ σκιές κάποιαν φρουρῶν
βαδίζουνε σὰν ἄρχοντες
τὴν ἐρημιὰ τῶν τόπων.*

ΦΩΤ, ΠΑΣΧΑΛΙΝΟΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΓΙΑΝΝΗ ΣΚΑΡΙΜΠΙΑ «Μαριάμπας».

Ὁ χρόνος εἶναι τὸ μεγάλο σάρωθρο, πού σκουπίζει τὸ καθετὶ πού δὲν ἔχει στηρίγματα, ρίζες βαθειές. Ἀπ' ὅλους τοὺς πεζογράφους μας τοὺς προπολεμικοὺς κινδυνεύουν, νὰ σωθοῦν μονάχα τρεῖς - τέσσερες. Κι ἀπὸ τὴν πεζογραφία τῶν νέων κανεῖς δὲν ξαίρει, τί θὰ μείνη, τί θὰ ἐπιζήση. Ἐκεῖνο, γιὰ τὸ ὁποῖο εἴμαστε βέβαιοι, εἶναι, ὅτι ἡ λογοτεχνικὴ Ἱστορία, κρατώντας λίγα ὀνόματα θὰ προσπαθήσῃ νὰ λησμονήσῃ τὰ πολλά. Ὅμως δὲ θὰ εἶναι γιὰ τοῦτο λιγώτερη ἢ τιμὴ στοὺς γνωστούς σήμερα συγγραφεῖς πού πολεμοῦν, γιὰ νὰ φτειάσουν ἕναν Μεγάλο, τὸν Μεγάλο συγγραφέα τῆς αὔριου, μὲ τὸ δικό τους μελλοντικὸ καταποντισμὸ στὴν ἀφάνεια. Καὶ ὅταν προχωρήσουν πολὺ τὰ χρόνια, ὅταν θὰ ἔχουμε μιὰ μακρὰ λογοτεχνικὴ παράδοση, ἡ Ἱστορία τῆς λογοτεχνίας θὰ διαθέτῃ ἕνα κεφάλαιο γιὰ ὅλους αὐτοὺς καὶ μόλις θὰ θυμᾶται ν' ἀναφέρῃ μερικῶν τὰ ὀνόματα, πού θὰ τοὺς ὀνομάζει π ρ ο δ ρ ό μ ο υ ς. Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ θὰ ἐπιγράφεται «Ἀνάγκη προσανατολισμοῦ» καὶ θὰ μιλάῃ γιὰ μιὰ μεταπολεμικὴ κοσμογονία, γιὰ μιὰν ἀνάγκη διεξόδου, γιὰ μιὰν ἀναζήτηση τοῦ μυστικοῦ παλμοῦ τῆς ἐποχῆς μας.

Ποιὸς ἄρα γε ἀπὸ τοὺς σημερινούς νέους πεζογράφους μας θὰ ἔναι ἐκεῖνος πού θὰ πλησιάσῃ—καὶ τώρα εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ ξαίρῃ ὁ ἴδιος— μὲ τὸ ἔργο του τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας; Μήπως ὁ Βενέζης μὲ τὴν ἀντίληψη, ὅτι μιὰ μυστικὴ δύναμη, μιὰ σκοτεινὴ μοῖρα ὀδηγεῖ τυφλὰ τοὺς ἀνθρώπους στὴν καταστροφή καὶ κάποτε στὸν ἀπεξάνθρωπισμὸ; Μήπως ὁ Μυριβήλης μὲ τὴν ιδέα του, ὅτι δὲν ἀξίζει νὰ θαυμάζῃ κανεῖς τὸν ἥρωισμό, ἀλλὰ νὰ τὸν κοροϊδεύῃ καὶ τὸ μόνο πού ἀξίζει στὸν κόσμον αὐτὸν εἶναι ἡ μικροχαρὰ τῆς ζωῆς; Μήπως ὁ Κ. Πολίτης πού κηρύσσει, ὅτι δὲν ἀρκεῖ ἡ φαντασία καὶ ἡ αἴσθησις, ὅτι ἡ εὐτυχία βρίσκεται μᾶλλον στὸ μυαλό μας καὶ δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ φύγουμε μαζὶ του σὲ μιὰ μυθικὴ Σοβιετία, νὰ ζήσουμε μὲ τὸ νοῦ μας αὐτὴ τὴ Σοβιετία, ἀφοῦ ὁ χυμὸς τῆς πραγματικῆς ζωῆς δὲν εἶναι παρὰ μιὰ συνεχῆ διάψευσις; Μήπως ὁ Σκαρίμπας, πού σὰν μεθυσμένος ἐκλαλεῖ τὴν ἀπελευθέρωσις ὄλων ἀπ' ὄλα; μήπως ὁ Θεοτοκάς μὲ τὸ κριτικὸ του, τὸ ἀναλυτικὸ του ἔνστικτο καὶ τὸ οἰκοδομικὸ μυαλό του; μήπως ἡ Ἑλλη Δασκαλάκη, πού μᾶς ψιθυρίζει, ὅτι ἡ ζωὴ δὲν ἔχει ἄλλο νόημα παρὰ τὴν

ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπο; μήπως ὁ Ξεφλούδας, πού ἔπειτα ἀπὸ τὸν Proust τοποθετεῖ τὴν πραγματικὴ ζωὴ στὴν ἀνάμνησις, στὴν ἀνάμνησις ὅμως πού διασώζεται ἡ μουσικὴ οὐσία τῆς ζωῆς, ὅπου βρίσκονται χώρες χωρὶς ὄνομα, αἰσθήματα χωρὶς ἀνθρώπους, ὄνειρα χωρὶς ὕπνο, πόνος χωρὶς καρδιά, ἀγάπη χωρὶς ἀντικείμενο; ὅπου δηλ. ἡ ζωὴ συναντᾶται κάπου μὲ τὴν ἀνυπαρξία τῆς ζωῆς;

Ἄλλ' ἄς ἀφήσουμε τὸ μέλλον. Σήμερα ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς νέους εἶναι αὐτὸ πού εἶναι.

Ὅλοι πιστεύουν, ὅτι εἶναι κάτι στὸν τόπο τους, κι αὐτὸ εἶναι καλὸ. Ὅλοι πιστεύουν, ὅτι εἶναι κάτι, κι αὐτὸ εἶναι κακό. Ὁ Σκαρίμπας πιστεύει, ὅτι δὲν εἶναι τίποτε κι αὐτὸ εἶναι καλύτερο: φέρνει σκέψεις. Στὸ κέντρο τοῦ ἔργου του βρίσκεται ἡ χαρὰ τῆς αὐτογνωσίας καὶ ἡ λυτρωτικὴ αἴσθησις τῆς ἀπαξίας. Αὐτὸς εἶναι ὁ Σκαρίμπας στὸ «Θεῖο τραγί», αὐτὸς καὶ στὸ νέο ἔργο του, τὸν «Μαριάμπα». Στὸν «Μαριάμπα» λοιπόν, σ' αὐτὸ τὸ γελοῖο ἔργο, ὑπάρχει φιλοσοφία,—χωρὶς νὰ ὑπάρχουν ιδέες. Καὶ ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος.

Ἄλλὰ ποιὸς ἄνθρωπος; ἀλλὰ τί λογιῆς; Πάρτε ἕναν καθρέφτη ἀπὸ τὰ παλιατζήδικα, καθρέφτη κατάλληλο νὰ παραμορφώῃ τὸ ὠραῖο—ὡς ὑποτίθεται—μοῦτρο σας καὶ ἂν ἦταν δυνατό καὶ τὴν εὐγενικὴ—ὡς κάνετε νὰ πιστεύουν—συμπεριφορὰ σας καὶ θὰ βρῆτε στὸν ἑαυτὸ σας τὸν Μαριάμπα. Ὁ Μαριάμπας εἶναι ἡ παραμόρφωσις, τὸ ἀλλόκοτο, μιὰ συνηχῆς γκριμάτσα.

Κ' ἐδῶ τώρα στέκεται τὸ περίεργο, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ μορφάζων, τὸ λοξὸ αὐτὸ μάτι, ἡ ρεαλιστικὰ ἀνυπαρκτὴ αὐτὴ προσωπικότητα, εἶναι ὡστόσο ὑπαρκτὴ καλλιτεχνικά; καί: Διότι εἶναι ἕνας τρόπος ἐκφράσεως τῆς ζωῆς, ὄχι ἡ ζωὴ. Σὰν αἴσθημα ὁ Μαριάμπας εἶναι ὁ θρίαμβος τῆς συναισθήσεως τῆς ἀπαξίας, σὰν πρόσωπο, πού βλέπει τὴ ζωὴ εἶναι ὄχι ἐκεῖνος πού φορεῖ τὰ παρώπια τοῦ ἴσιου δρόμου, οὔτε ἐκεῖνος πού πάει ἀντίθετα: ἕνα πρόσωπο τραγικόν· οὔτε ἐκεῖνος πού σμικρύνει μπροστά του τὰ πράγματα καὶ τὰ βλέπει κωμικά· οὔτε ὁ ἀστεῖος μέχρι παραφροσύνης, ὁ καραγκιόζικος (burlesco), ἀλλὰ ἐκεῖνος πού παραμορφώνει τὴν πραγματικότητα, ὁ ἀλλόκοτος (grottesco). Καὶ τὸ ἀλλόκοτο εἶναι ἕνας τρόπος ἐκφράσεως τῆς ζωῆς καὶ ὄχι μιὰ πραγματικότητα ζωῆς.

Ὅλα στὸ Μαριάμπα εἶναι ἀλλόκοτα: ἡ μορφή, τὰ λόγια, οἱ πράξεις, ἡ φαντασία, ἡ σκέψις· ὁ τρόπος πού ζῆ, ὁ τρόπος πού πεθαίνει. Ἄν ὁ Μαριάμπας εἶναι ἀλήτης (χαμσοδικὸς ἢ μὴ) τί σημασία μπορεῖ νὰ ἔχῃ αὐτό; μήπως τὸ ἀλλόκοτο συνδέεται ἀπαραίτητα μὲ τὸ ἀληθινόν;

Ὁ Μαριάμπας λοιπόν δὲν εἶναι ἀστεῖος, εἶναι ἀλλόκοτος: ὅπως ὁ Charly Chaplin. Καὶ πάλι, ὅπως ὁ Charly Chaplin, εἶναι χονδροειδῆς ἀπὸ τὴ μιὰ ὄψη, τρυφερὸς καὶ λυρικός ἀπὸ τὴν ἄλλη. Καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀντίθετη συνύπαρξις, αὐτὴ ἡ πόλωσις τοῦ χονδροειδοῦς καὶ τοῦ τρυφεροῦ μέσα στὸ ἴδιο ἄτομο, εἶναι ἕνα ἀκόμη στοιχεῖο τοῦ ἀλλόκοτου.

Μὲ τὸν Σκαρίμπα τὸ ἀλλόκοτο μεταφέρεται καὶ στὸν τρόπο τοῦ

γράφειν, στη λέξη, τη σύνταξη, τὸ ρυθμὸ τῆς φράσης, στὸν τρόπο τῆς ἐκφράσεως (προτίμηση γιὰ τὸ καλαμποῦρι κ.λ.). Ἄλλ' ὁ τρόπος αὐτὸς παρμένος καθ' ἑαυτὸν δὲν εἶναι παρὰ σχεδὸν ὑπερρεαλιστικὸς (surréaliste).

Ἄλλα αὐτὰ βέβαια δὲν προχωροῦν πάνω στὴ κλασσικὴ γραμμὴ τοῦ πεζογραφήματος, ἀλλὰ τί νὰ νὰ γίνῃ; Ὁ Σκαρίμπας εἶναι μόνον αὐτὸ πού εἶναι. "Ενας non-conformiste.

Π. ΣΠΑΝ.

ΕΙΡΗΝΗΣ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ «Κρητικά τραγούδια», Ἀθήνα, 1935.

Μοῦ κάνει ἐντύπωση—καὶ πρέπει νὰ τὸ πῶ εὐθύς ἀπὸ τὴν ἀρχή— πῶς τὸ βιβλίον τῆς δ. Σπανδωνίδη, μιὰ συλλογὴ ἀπὸ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Κρήτης, περιέχει εἰκόνες, πού παριστάνουν Κρητικούς σὲ διάφορες στάσεις, μονωμένους ἢ σὲ παρέα, ντυμένους μὲ τὴν ἐπιχώρια ἐνδυμασία. Οἱ εἰκόνες (μὲ τὴν ἀνεξήγητη στὴν ἐπιπόλαιη ματιὰ παρουσία τους σὲ μιὰ συλλογὴ τραγουδιῶν), ἂν γιὰ λίγο θελήσουμε νὰ σταματήσουμε σ' αὐτὲς ἐρωτηματικά, μᾶς μπάζουν στὸ βαθύτερο μυστικὸ τοῦ βιβλίου, στὸ πρωταρχικὸ θάμβος, στὴν πρώτη πηγὴ τῆς ἀγάπης, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀνέβλυσε ὅλη ἡ ὄρεξη κι ὅλο τὸ κουράγιο γιὰ μιὰν ἐργασία τόσο ἐπίπονη. Μᾶς ἐξηγοῦν, ὅτι ἡ δ. Σπανδωνίδη δὲν ἐργάσθηκε ἀπλῶς μὲ τὴν ψυχρὴ ἀπόφαση ἐνός ἐπιστήμονα νὰ προσθέσῃ κάτι στὸ λαογραφικὸ ἀρχεῖο καὶ νὰ περισώσῃ κάτι, πού ἀξίζει σὰν λαϊκὸ ποιητικὸ ὕλικό. Ὅτι αἰσθάνθηκε μιὰν ἔλξη πιὸ βαθειά, μιὰ πρόσκληση πιὸ ζεστή, παρὰ ἐκείνη τῆς ἐπιστήμης: τὴν ἔλξη καὶ τὴν πρόσκληση τῆς Μορφῆς. Μιάς μορφῆς, πού γι' αὐτὴν εἶναι γεμάτη ἀπὸ νόημα, ἀπὸ τραγούδι, ἀπὸ ἀντρεία, ἀπὸ κῶμα Κρητικῆς ζωῆς. Καὶ τὸ κείμενο παίρνει ἔτσι κάτι ἀπὸ τὴ λαλιὰ τοῦ ἀνθρώπου, κάτι ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ Κρητικοῦ, πού εἶναι ἔτοιμος νὰ τραγουδήσῃ καὶ νὰ πῆ τοὺς καημοὺς καὶ τὶς χαρὲς του. Ἡ δ. Σπανδωνίδη μετέβαλε ἕνα ἔργο ἐπιστήμης σὲ ἔργο ζωῆς.

Ἡ κατάταξη τῆς ὕλης τοῦ βιβλίου εἶναι συστηματικὴ. Στὰ κείμενα ἀκολουθοῦν διαφωτιστικὰ σχόλια, λεξιλόγιο, βιβλιογραφία. Περιέχονται τραγούδια τῆς περιφέρειας τῶν Σφακιῶν. Τὸ ὅλο ἔργο εἶναι ἕνας ἀληθινὸς ἄθλος, ἕνα κατόρθωμα ὑπομονῆς, ἐπιμονῆς κ' ἐπιστημοσύνης. Ἡ συλλέκτρια τᾶκουσε τὰ Κρητικὰ τραγούδια ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ, πολλές φορές κρηματιαστά, ἀποσπασματικά, τὰ σύνθεσε, ἀποκατέστησε τὸ πιθανώτερα προτιμητέο κείμενο, πού τὸ συνόδεψε καὶ μὲ τὶς παραλλαγές του. Καὶ προτοῦ τὰ κατατάξῃ στὸ ἰδιαιτέρο εἶδος τους, τὰ παρέβαλε μὲ τὰ τραγούδια ὄλων σχεδὸν τῶν συλλογῶν. Κ' ἔτσι ἔχουμε τώρα μπροστὰ μας: τραγούδια πανελλήνια μὲ τὴ μορφή πού πῆραν στὴν ἐπαρχία τῶν Σφακιῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πού ἐπιχωριάζουν μόνο στὰ Σφακιά. Ἄπ' αὐτὰ τὰ τελευταῖα, περισσότερα ἀπὸ σαράντα καὶ κάμποσες ματινάδες δημοσιεύονται γιὰ πρώτη φορά, καμμιά εἰκοσαριά πάλι εἶναι ἀγνωστες μορφές πολὺ ἢ λίγο γνωστῶν τραγουδιῶν.

Κατέχουμε μιὰν ἀξιόλογη συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς ποιητικῆς πα-

ράδοσης τοῦ λαοῦ μας. Βέβαια, κάποτε διαβάζοντας κανεὶς προχωρεῖ πολὺ γιὰ νὰ βρῆ τραγούδια μὲ, τὸ καλλιτεχνικὸ ἐκεῖνο περιεχόμενο, πού θὰ μετέβαλε τὴν ἀπλὴ καὶ ἄμεση ἐκφραση σὲ ἔργο τέχνης. Ἄλλὰ ἐδῶ δὲν πρόκειται γι' αὐτό. Ἡ συλλέκτρια δὲν ὑποσχέθηκε τίποτε τέτοιο, δὲν ὑποσχέθηκε νὰ μᾶς δώσῃ κάτι πού δὲ βρῆκε, ὅταν δὲν τὸ βρῆκε.

Τίτ—Μπίτς

Β. ΔΕΔΟΥΣΗ «Ὁ Μαρίνης ὁ Μπούκας» (Διηγήματα), Θεσσαλονίκη, 1935.

Ὁ κ. Β. Δεδούσης ἔχει ἀκριβῆ συνείδηση τῶν προθέσεων του. Θέλει νὰ κάμῃ ἕνα ἠθογραφικὸ διήγημα καὶ γράφει τὸν «Μαρίνη τὸ Μπούκα». Θέλει νὰ μᾶς δώσῃ ἕνα χρονικὸ τῶν κατατρεγμένων καὶ γράφει τὸν «Γαβρήλη τὸν Πηγαδᾶ». Θέλει νὰ γράψῃ ἕναν μονόλογο καὶ μιὰν «ἐκφραση» καὶ γράφει ἕναν μονόλογο καὶ μιὰν ἐκφραση.

Ὁ κ. Δεδούσης νομίζει, ὅτι γιὰ ἕνα διήγημα ἠθογραφικὸ ἄριστο πρότυπο εἶναι ὁ Παπαδ. ἀμάντης. Ἔχει καλῶς. Ἄλλὰ περ' ἀπ' αὐτὸ διακρίνουμε, πῶς ὁ ἥρωας τοῦ ἠθογραφήματός του δὲν εἶναι ἕνας ἀνθρώπος μὲ ἐσωτερικὴ συνοχή, ὅπως συμβαίνει στοὺς ἥρωες τοῦ Παπαδιαμάντη. Ὁ ἥρωάς του ἔχει συντεθῆ ἀπὸ περισσότερα τῶν δυὸ κομμάτια: πρῶτα εἶναι ἕνας κακομοίρικος ἀνθρωπάκος πού, μὲ ὅση ἔχει ψυχὴ τὸ ξεζουμισμένο τομάρι του, προσπαθεῖ κι αὐτὸς νὰ πάρῃ θέση στὸν κόσμον κολλῶντας παρατσούκλια καὶ κάνοντας τραγούδι τοὺς χωριανούς του. Πολὺ μυαλό δὲν ἔχει, κ' εὐκολα τὸν μπερδεψαν νὰ γενῆ καταιοκλέφτης. Κι ὅταν ὁ παπᾶς ἀφορίζῃ τοὺς ἄγνωστους κλέφτες, ὁ Μαρίνης ὁ Μπούκας—γιατὶ αὐτὸς εἶναι ὁ ἥρωάς μας—καταλαβαίνεται ἀπὸ μιὰ ταραχὴ, πού μοιάζει σὰν τύψη. Ἄλλὰ ἐδῶ τώρα κολλάει στὸ Μαρίνη μας ἕνας ἄλλος ἀνθρώπος: ἕνας ἀλαφροήσκιωτος. Ἄλλὰ κι αὐτὸς ὁ τελευταῖος διχάζεται σὲ δυὸ ἀσυμβίβαστα πρόσωπα: εἶναι πρῶτα ὁ ἀνθρώπος πού φοβᾶται τὰ στοιχεῖα, κ' ἔπειτα ἐκεῖνος, πού θὰ πάῃ νὰ τ' ἀντικρύσῃ ἀπὸ περιέργεια, περήφανος μάλιστα γι' αὐτὸ πού θὰ κάνῃ.

Ὁ κ. Δεδούσης διηγεῖται μὲ μεγάλη ἀπλότητα, ἢ καλύτερα, ἀφηγεῖται, δηλ. ἀποτείνεται σὲ ἀκροατὴ μᾶλλον παρὰ σὲ ἀναγνώστη. Ἔχει ἐπίγνωση, ὅτι ὁ ἀκροατὴς αὐτὸς δὲ θὰ εἶναι ἕνας ἀστός βιαστικὸς ν' ἀκούσῃ τὸ κύριο καὶ τὸ οὐσιαστικόν, ἀλλὰ ἕνας χωρικός ἐλεύθερος στὶς ἀπογευματινές του ὥρες, καθισμένος σὲν καφενὲ καὶ πρόθυμος ν' ἀκούσῃ, διότι διψάει πολὺ κι αὐτὸς ἀπὸ «λογοτεχνία» τοῦ δικοῦ του ρυθμοῦ καὶ διότι δὲν ἔχει νὰ κάνῃ κάτι ἄλλο καλύτερο μετὰξὺ οὐζοῦ καὶ τσιγάρου. Ὁ κ. Δ. ὄχι ὅτι δὲν ἔχει τὴν αἴσθησιν τοῦ περιττοῦ, ἀλλὰ αἰσθάνομενος τὴν ἀνάγκη τοῦ ἀκροατῆ του παρεκβαίνει ἀπὸ δῶ καὶ παρεκβαίνει ἀπὸ κεῖ καὶ ἠδονίζεται σὲ τοῦτο τὸ μικροεπεισόδιον ἢ σ' ἐκείνη τὴν περιγραφή. Δὲν εἶναι καμμιά ἀνάγκη ὅλα τὰ μέρη νὰ εἶναι ὑποταγμένα καὶ ἀλλαλεξάρτητα...

Τὸ δεύτερον πεζογράφημα «ὁ Γαβρήλης ὁ Πηγαδᾶς» εἶναι μᾶλλον ἕνα χρονικόν. Κ' ἐδῶ δὲ βγαίνει πέρα ὡς πέρα ὁ ἴδιος ἀνθρώπος. Στὴν ἀρχὴ εἶναι ὁ ἀνθρώπος, πού αἰσθάνεται τὸ πρόσφατο κόψιμο τοῦ δε-

ξιοῦ του χεριοῦ στήν κλινική σάν μιάν ὀργανική μειονεξία, στήν ὁποία δέν μπορεῖ νά συνηθίσῃ καί ἡ ὁποία ταράζει τόν ψυχικό του κόσμο. Ἔπειτα ἡ διήγηση ἀναστρέφει πρὸς τὸ παρελθόν καί ὁ μονόχερως Γαβρήλης ἀντικαθίσταται μὲ τὸν ἄνθρωπο τὸν κακότυχο, πού πέφτει ἀπὸ τὸ ἕνα κακὸ στὸ ἄλλο. Ὁ ἴδιος εἶναι βέβαια ὁ Γαβρήλης πάντα, τὸ ἴδιο πάντα ὄνομα εἶναι θέλω νὰ πῶ, ἀλλὰ τὸ ποιὸν τοῦ ἐνδιαφέροντός μας εἶναι διαφορετικό, δέν εἶναι ἐνιαῖο. Ἔτσι ὁ κ. Δ. δέν πετυχαίνει τὴν ἐνότητα στὸ πρόσωπο. Διαφαίνεται ὁμοίως μιὰ ἄλλη ἐνότητα: στήν ἀτμόσφαιρα τῆς θλίψεως, πού προσπαθεῖ νὰ δώσῃ στὸ πεζογράφημά του.

Στὸ «Μονόλογο»: εἶναι περίεργο αὐτὸ πού ἀπασχολεῖ τὸ μόνο. πρόσωπο, τὸν Θανάση; ὁ Θ. ζητᾶει νὰ βρῆ τὸν τρόπο νὰ τὰ περνᾷ καλὰ μὲ τὴ γυναῖκα του. Καί γι' αὐτὸ σκέπτεται νὰ εἶναι στὸ μέλλον καλὸς καὶ ὑποχωρητικὸς καί εἰλικρινής. Καί βρίσκει, ὅτι θὰ εἶναι εἰλικρινής, ἀν διηγηθῆ στὴ γυναῖκα του τὶς παλιές του ἀγάπες...

Τ' «Ὀνειρο τοῦ Σταμάτη» ξεχωρίζει ἀπὸ τὰ προηγούμενα πεζογραφήματα καί τείνει νὰ γίνῃ μιὰ «ἐκφραση» ρομαντική: διότι τείνει νὰ ἐξαυλώσῃ τὸν ἔρωτα σὲ αἴσθημα λεπτὸ καί σὲ γλυκειὰν ἀνάμνηση. Φαίνεται, πῶς ὁ κ. Δεδούσης δὲ θὰ μπορέσῃ ὡς τὸ τέλος ν' ἀρνηθῆ τὸ ρομαντικὸ ἑαυτοῦ, ἀν καί θέλει νὰ εἶναι «Ἕλληνας» κι ὄχι Φράγκος τάχα ρομαντικὸς καί διότι ἀκριβῶς εἶναι «Ἕλληνας». Νὰ ὑποψιάζονταν πόσος ρομαντισμὸς ὑπάρχει στήν ἀνεμιζόμενη φοῦντα τοῦ τσολιᾶ, τοῦ «Ἕλληνα!» Νά, τόσοσ ὅσον πάει νὰ δείξῃ μὲ τὸ τελευταῖο του πεζογράφημα, ὅπου οἱ ἀνακλητικὲς ιδιότητες τῆς ψυχῆς μας φέρνουν κοντὰ μας τὸ περασμένο, τὸνειρο, ἐκεῖνο πού ἦταν καί δὲ θὰ μπορούσε νὰ εἶναι πειά!...

Μ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ «Ἀπὸ τὴ γλωσσική μας ἱστορία», Ἀθήνα, 1935.

Ὁ μικρὸς αὐτὸς τόμος τῶν 38 σελίδων εἶναι ἀνατύπωση μελέτης πρωτοδημοσιευμένης στὰ «Νέα Γράμματα» (Ἄρ. 6-7, 1935). Ὁ κ. Τριαντ. παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ ἄρθρο τοῦ Κ. Μιχαηλίδη («Ὁ Βερναρδάκης καί τὸ γλωσσικό», Περιοδ. «Νέα Γράμματα» σ. 192-204), ἀπὸ μιὰ διατριβὴ τοῦ κ. Ἀχ. Τζαρτζάνου («Δημοτικὴ καί νεοδημοτικὴ», Ἐφημ. «Νέος Κόσμος», 2 Φεβρ. 1935) καί ἀπὸ μιάν ἀνασκόπηση τῆς φιλολογικῆς μας ἱστορίας τοῦ γυμνασιάρχῃ κ. Ἰ. Παπαγιαννοπούλου («Ὁ νεοδημοτικισμὸς καί οἱ ἐπιδιώξεις του», Ἐφημερ. «Καλλιθεϊκὸς Τύπος», 17 Φεβρ. 1935) ἀπαντᾷ σὲ ὅλους αὐτούς, συμφωνεῖ ἢ διαφωνεῖ, βρίσκοντας τὴν εὐκαιρία νὰ ἀνατρέξῃ στὸ παρελθόν καί νὰ φέρῃ μπροστὰ μας τὴν πρώτη δεκαετία τῶν γλωσσικῶν ἀγώνων μὲ κύρια πρόσωπα τὸν Δ. Βερναρδάκη, τὸν Κόντο, τὸν Γ. Χατζηδάκη. Ἀντικρούοντας ἢ δίδοντας δίκιον σὸν καθένα ἀπὸ τοὺς τελευταίους, ὁ κ. Τρ. κινεῖται πάντοτε στὴ γραμμὴ τοῦ φωτισμένου ἐπιστήμονα καί τοῦ πιστοῦ δημοτικιστῆ.

Ι. ΣΥΚΟΥΤΡΗ «Ἡ ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδ. Ἀθηνῶν», Ἀθήνα, 1935.

Ἡ ὀλιγοσέλιδη αὐτὴ ἐργασία τοῦ κ. Συκουτρῆ εἶναι ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ «Δελτίο Λ. Μ. Ἐκπ.» (1934). Ἐκτίθενται σ' αὐτὴ συστηματικὰ τὸ

πρόγραμμα καί οἱ ἀρχές, μὲ βάση τις ὁποῖες ἰδρύθηκε ἡ Ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκθεσὴ προτάσσεται σύντομη ἱστορικὴ ἀνασκόπηση γιὰ τὸ τί ἔγινε ὡς σήμερα στήν Ἑλλάδα στὸ κεφάλαιο τῆς ἐκδόσεως ἀρχαίων συγγραφέων.

Στὸ κύριο, τὸ δεύτερο μέρος τοῦ τομιδίου του, ὁ κ. Σ. μιλάει σχετικὰ μὲ τὸ ἱστορικὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς «Βιβλιοθήκης», γιὰ τὴ μορφή τῶν ἐκδόσεων, καί γιὰ τὸν τρόπο τῆς ἀρθρώσεως ἐνὸς ἔργου μέλλοντος νὰ ἐκδοθῆ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία, δηλ. γιὰ τὸν τρόπο πού θὰ προσφέρεται τὸ κείμενο καί ἡ μετάφραση, γιὰ τις ἐρμηνευτικὲς σημειώσεις πού θὰ συνοδεύουν τὸ κείμενο καί γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ πού θὰ προτάσσεται.

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Συκουτρῆ εἶναι ἕνας διαφωτιστικὸς ὁδηγὸς γιὰ κείνον πού θέλει νὰ ἐργασθῆ μὲ σκοπὸ νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ ἔκδοσις τοῦ βιβλίου του ἀπὸ τὴν «Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη».

Ἄλλ' ὁ κ. Σ. ἔχει καί ἕναν ἀκόμα ὁδηγὸ νὰ προσφέρῃ: τὸ ἴδιο του τὸ ἔργο γιὰ τὸ «Συμπόσιο» τοῦ Πλάτωνος.

Π. ΣΠΑΝΔ.

ΑΝΤΡΕΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΥ «Ἐψικᾶμινος», Ἀθήνα, 1935.

Ἡ ἄρνησις τόσο τοῦ ἐξωτερικοῦ ὅσο καί τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου ἐκφράσθηκε ἐπιγραμματικὰ ἀπὸ ἕναν ἀγωνιστῆ, κι' ὡς ἕνα διάστημα, ὁπαδὸ τοῦ ὑπερρεαλισμοῦ, τὸν Philippe Soupault: «ἕνα κ' ἕνα κάνουν ἀπλούστατα τέσσερα, ἀρκεῖ νὰ τὸ θέλει κανεὶς» Καί τὸ εἶπε τὸν καιρὸ πού οἱ «ἀντηχηρίες» ἢ καινούργια ἀσθένεια τοῦ αἰῶνα, δέν καταστάλαζαν πουθενά, τὰ συνθήματα διαδέχονταν τὸ ἕνα τ' ἄλλο, οἱ ἀναζητήσεις στὰ πρῶτα χρόνια τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου κορυφώνονταν. Τὸ ἄτομο ἐνεργῶντας μέσα στὸ πνεῦμα καί στήν ἔννοια τῆς κατεύθυνσης αὐτῆς, βρίσκονταν σὲ μιὰ διαρκῆ ἐπανάστασις ἐναντίον τῆς ἠθικῆς κι' ὄχι μὲ τὸ μακάριο τρόπο πού ἐμφανίζει ἡ ἔκδοσις ἐνὸς βιβλίου, μὰ μὲ κάθε τρόπο καί μέσο, μὲ μανιφέστα, μὲ κείμενα, μὲ πολεμικὴ, κι' ἀκόμα μὲ τὸ θέατρο, τὴ γλυπτικὴ, τὴ ζωγραφικὴ. Ἦταν ἕνα ἰδανικὸ πού ἔπρεπε νὰ κυριαρχῆσει ὁπωσδήποτε. Τὶ ἐπιδίωκαν μ' αὐτό; Τὸ γκρέμισμα κάθε ἔξιας γιὰ νὰ λυτρωθῆ τὸ ἄτομο ἀπὸ τὰ δόγματα, ἀπὸ τὴν ψευδαίσθησὴ πού προκαλεῖ στήν τέχνη ἢ σχηματοποιημένη μορφή τῶν πραγμάτων, καί φυσικὰ, κι' ἀπὸ τὰ ἠθικὰ τέρματα καί συμπεράσματά της. Τὸ πνεῦμα ἔπρεπε νὰ λειτουργῆσει ἐλεύθερα. Τώρα ἀν ὅ,τι ἔλεγαν ἢ παρουσίαζαν ἢ ἔγραφαν, ἦταν ὠραῖο ἢ ἀσχημο, λογικὸ ἢ ἀληθοφανές, ἀν δηλ. ἔθεταν στήν ἴδια μοῖρα τὴ μεγαλοφυΐα μὲ τὴν ἡλιθιότητα, αὐτὸ δέν εἶχε γι' αὐτοὺς καμμιά σημασία, ἰάφοῦ σκοπὸς τους ἦταν «ν' ἀντικαταστήσουν τὴν πραγματικότητα μὲ τὴ δημιουργία μιᾶς ἄλλης ἀνώτερης πραγματικότητος, πού νὰ μὴν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὴν τάξη καί τὸ Νόμο». Ὁ ὑπερρεαλισμὸς ἢ ὁπωσδήποτε ἀλιῶς θὰ μπορούσε νὰ ὀνομάσει κανεὶς αὐτὴ τὴν τεχνολογία, ἦλθε σάν ἀντίδρασις στὸ ρομαντισμὸ, καί πίστευε πῶς «γιὰ ἕναν ποιητῆ, κάθε τι πού λέγονταν ἀυθόρη-

τα, άμεσα ήταν ποίηση. Ήταν σά να έπιβεβαίωνα την άπόλυτη ύπεροχή της έμπνευσης» Έτσι θα έφτανε στο άπόλυτο.

Όπως συνήθως, στην Ελλάδα τα πράγματα φτάνουν καθυστερημένα, και βέβαια όχι σπάνια, παρεξηγημένα. Μιά άπήχηση της σχεδόν έξατμισμένης σήμερα τεχνοτροπίας αυτής του ύπερρεαλισμού, στην άπόλυτή του μορφή, είναι και ή «Ύψικάμινος» του κ. Άντρέα Έμπειρικού. Είναι μια σειρά από κείμενα με τους πιο έξωφρενικούς τίτλους: λ. χ. «Οί δονήσεις του λαιμοδέτου» «Παράμερα στο βάθος του συρταριού» «Παρουσία άγγέλων έντός άτμομηχανής» «Η άρμονία των χρωμάτων μοιάζει με παλλαϊκή γιορτή» «Τά σπιρούνια των κοριτσιών και ή ταχύτης των ύδάτων» «Τσόχα ριπιδίου» «Κορυδαλοί σφαζόμενοι μελιχίως» «Δεκαδικές μπιλιές κάποιου λεπτού λουστού» κτλ. Η γλώσσα του έχει μια μουσικότητα, ένα ρυθμό, είναι ένα κράμα δημοτικής και καθαρεύουσας. Παραθέτουμε τό κείμενο από τή σελ. 25.

ΤΟ ΚΑΛΩΣ ΗΛΘΑΤΕ ΤΩΝ ΠΡΑΜΑΤΕΥΤΑΔΩΝ

Ένωρίτερα κι' άπ' την αυριανή συνουσία, ή δεινοπαθήσασα αιχμή της τελευταίας όροσειράς χαμήλωσε τό βλέμμα για να δεχτή τα δώρα των αυτομάτων περιστροφών. Τριάντα μέλη της έρμαφοδίτης συνομιλίας κατέσχον την άνεπανόρθωτον δενδροστοιχίαν έν χορδαίς και όργάνοις ένώ τα νυμφοπάζαρα έβριθαν με άστακούς κυρίως και με κομψές λεμονάδες του κουτιού. Έπειδή όμως κανείς δέν σήκωσε τό δίχτυ που άλλοι σ' αυτή τή χώρα όνομάζουν βουσαρική προεξοχή, ή λεπής των ύφασμάτων σχίστηκε σέ δυό και βγήκε μια για πάντα ό κοσμήτωρ της ίερής μανίας άπαράλλαχτα σάν τό πουλι που βγαίνει από μια κάλσα».

Έκείνο που κάνει άμέσως έντύπωση και που βρίσκεται σέ αντίθεση με ό,τι άποτελεί τή βάση της τεχνοτροπίας του ύπερρεαλισμού, είναι ή έπιτήδευση. Με την τεχνητή άνατροπή της λογικής, έπιζητείται ή έκπληξη, έκτός άν ύπάρχει — όπως θέλουμε να πιστεύουμε — ή σκόπιμη πρόθεση να γίνει έτσι άντιληπτή στην ουσία της ή ποίηση στην τεχνοτροπία του ύπερρεαλισμού. Μά τότε δικαιούται να ύποθέσει κανείς πως ή έργασία αυτή δέν είναι προϊόν μιας έσωτερικής άναγκαιότητας, καθώς συμβαίνει με τό «Μαριάμπα» του κ. Γιάννη Σκαρίμπα, και καθώς τέτοια τουλάχιστον έμφανίσθηκε στην έποχή της άκμής της. Μολονότι προσθέτει μια καινούργια νότα στα γράμματά μας τό βιβλίο του κ. Α. Έμπειρικού δέν παύει να φέρνει τα στοιχεία και τα γνωρίσματα του ονομισμοϋ.

Γ. Δ.

ΟΛΥΜΠΙΑΣ ΑΔ. ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ «Γραμμές από την άβυσσο» (πεζογράφημα), Άθήνα, 1935.

Είναι τό πρώτο βιβλίο με τό όποιο κάνει την έμφάνισή της ή κ. Όλ. Δρακοπούλου. Οί πρώτες λίγες γραμμές έχουν τή θέση μιας σύντομης είσαγωγής στο περιεχόμενό του. Πρόκειται για μια σειρά από έπιστολές και άποσπάσματα ήμερολογίου που γράφονται από την Έλση στη φίλη της Τατιάνα. Στοχάζεται, περιγράφει, θλίβεται και άπελπίζεται, προσπαθεί να συλλάβει κάποιες ψυχικές της καταστάσεις, άναπολεί πρόσωπα και γεγονότα σ' ένα πρόσφατο παρελθόν. Είναι ή ίδια δοκιμασία που γνωρίζει μια ευαίσθητη ψυχή μέσα σ' ένα περιβάλλον στο όποιο κυριαρχεί τό τραγικό στοιχείο της μοίρας. Δοκιμασία που δέν προσφέρεται βέβαια με όσους συγκλονισμούς θα μπορούσε να προκαλέσει ό δημιουργός, ό συγγραφέας που θα έκανε από τή ζωή αυτή μια σύνθεση, μά που μαντεύεται κάτω από τό άπλό και τό λιτό ύφος. Η συγγραφέας είναι έτσι περισσότερο σύμφωνη με τον έαυτό της με τις δυνατότητές της. Σάν γυναίκα άφησε να μιλήσει περισσότερο τό άίσθημα. Μέσα στη μοναξιά της ή Έλση μετουσιώνει τον πόνο της σέ στίχους, σέ φευγαλέους στοχασμούς, σέ γραμμές που έχουν κάτι από τον έσωτερικό μονόλογο σέ σύντομες σελίδες ήμερολογίου ή έπιστολών. «Αίσθήματα, καλή μου φίλη, σάν αυτά τα δικά μου, καίνε τό χαρτί που τα δέχεται και μαζί μ' αυτό καίγονται κι' αυτά». «Τι χαρά δέ χάρισε αυτό τό ξέσπασμα στη χιλιοδαρμένη μου σκέψη» (σελ. 10). Και μένοντας στην περιοχή του λιτού και του άπλου κατώρθωσε με τή λιγώτερη έπιτήδευση, να δώσει έντονη την τραγική νότα της ύπαρξης που κινείται στις σελίδες αυτού του μικρού βιβλίου. Όσον ό άναγνώστης δέ μπορεί στην άρχή να παραδεχτεί κάποιους πολύ κοινούς στοχασμούς, κι' όσο ύστερα, συνηθίζοντας στην άτμόσφαιρά του, συγχωρεί κάποιες άφέλειες, κάποιες φραστικές άτέλειες κ' έναν κάποιο φόρτο από στοχασμούς, τόσο στο τέλος συμπονεί τή μοίρα της ήρωίδας, συμπληρώνει μόνος του την τραγικότητά της, συγκινείται. Η κ. Όλ. Δρακοπούλου, πρόσεξε περισσότερο την έσωτερική ζωή της ήρωίδας της και σ' αυτό κυρίως τό σημείο εύρίσκεται ή αξία του βιβλίου της.

Γ. Δ.

ΓΙΑΝΝΗ ΣΙΔΕΡΗ «Ό Ν. Λάσκαρης και τό έργο του» (διάλεξη), Άθήνα 1935.

Ό κ. Ν. Λάσκαρης βρήκε στο πρόσωπο του κ. Γ. Σιδέρη τον άπολογητή της μακρόχρονης και σημαντικής θεατρικής έργασίας του. Στις 16 αυτές σελίδες της όμιλίας του που έκανε τον περασμένον Άπρίλιο, ό κ. Σ. έδωσε την άτμόσφαιρα μιας έποχής, με τις δειλίες της, με την πεινχρή θεατρική δημιουργία της, με τα ήθη και τις συνήθειές της, και τα πρόσωπα ύστερα, που έπαιξαν έναν ξεχωριστό ρόλο στην Ιστορία της θεατρικής μας ζωής. Ό κ. Ν. Λάσκαρης, λέει, «πρόσφερε στο έλληνικό θέατρο ά

ριστα μεταφρασμένες τις κωμωδίες των πιδ σημαντικων κωμωδιογρα-
φων του καιρου της νεότητος του», κι' ὅπως ὁ ὁμιλητής σωστά παρατη-
ρεῖ, διαισθάνθηκε (ὁ κ. Λάσκαρης) «ἀλάθητα πῶς οἱ ἀρχαῖες τραγωδίες
δὲ φτάνουν γιὰ νὰ δώσουν στὸ ἔθνος τὴν ἀπαιτούμενη θεατρικὴ τροφή»
Γι' αὐτὸ καὶ στὸ Παρίσι «δέχεται μέσα του πρόθυμα τὴ γαλλικὴ φάρσα
τὴ μελετᾷ τὴ βλέπει στὸν τόπο της καὶ τὴ μεταφυτεύει στὴν Ἀθήνα
καὶ τὴν καλλιεργεῖ χρόνια ὀλόκληρα μὲ τὸν πιδ γόνιμο τρόπο» Μιὰ ἐρ-
γασία ἀπὸ 52 θεατρικὰ ἔργα—ὅσα ἔγραψε ὁ κ. Ν. Λάσκαρης—δὲν εἶναι
μόνο μιὰ χρήσιμη προσφορά στὸν τόπο μας γιὰ τὴ διαπαιδαγώγησή
του, μὰ ἀποτελεῖ καὶ μιὰ παράδοση σημαντικὴ. Καὶ βέβαια δὲν εἶναι ἡ
μόνη. Οἱ μελέτες του, ἡ Ἱστορία του, ἡ δράση του γενικά, δείχνουν
μιὰν ἀφοσίωση σ' ἓναν σκοπὸ, κι' ὀλοκληρώνουν ἰδανικὰ ἀπὸ τὰ καλύ-
τερα καὶ τὰ εὐγενέστερα ποὺ παρουσιάζει μὲ τόσο ὑποδειγματικὴ καλ-
λιέργεια ἡ πνευματικὴ μας ζωὴ.

Γ. Δ.

ΣΧΟΛΙΑ

Ὁ Ἀθηναῖος ποιητὴς καὶ κριτικὸς κ. Τ. Ἄγρας εἶχε τὴν
εὐγενικὴ πρωτοβουλία νὰ παρουσιάσῃ στὸ ἐνδιαφέρον τῆς πρωτεύουσας
τὴν πνευματικὴ κίνηση τῆς πόλης μας. Δημοσίευσε σχετικὸ ἄρθρο στὰ
«Ἑλληνικὰ φύλλα» (τεῦχ. 5, 1935). Τὴν ἐργασία τῶν Μακεδόνων συγγρα-
φῶν τὴν κοίταξε πρῶτος αὐτὸς κυκλικὰ καὶ ζήτησε πρῶτος αὐτὸς νὰ
τὴν ἐξηγήσῃ καὶ νὰ τὴν περιγράψῃ στὸ σύνολό της. Οἱ Μακεδόνες δὲ
μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι εὐχαριστημένοι ἀπὸ μιὰ τέτοια ἀνιδιοτελεῖ καὶ
θερμὴ χειρονομία.

Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ ὅμως νὰ κάνουμε μερικὲς ἀπαραίτητες προσθη-
κες γιὰ νὰ εἴμαστε ἐν τάξει μὲ τὸν ἑαυτὸ μας, ὅτι δὲν ἀφήσαμε νὰ πι-
στευθῇ κάτι ἄλλο, κάτι περισσότερο ἢ κάτι λιγώτερο παρὰ ἐκεῖνο, ποὺ
εἶναι. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα, ἡ κίνηση ποὺ σημειώνεται ἐδῶ, ἢ καλύτερα ἢ ἀρ-
χὴ μᾶς κινήσεως, ἡ ὁποία τείνει νὰ δημιουργήσῃ μιὰ παράδοση, δὲν
εἶναι φαινόμενο ἀθροισματικὸ, ἀλλὰ φυσικὸ φανέρωμα μιᾶς ἀνάγκης,
ποὺ ἔγινε σύγχρονα αἰσθητὴ, ἀπὸ μερικοὺς ἀνθρώπους ποὺ βλέπουν·
οὔτε εἶναι φανέρωμα ξαφνικὸ, ἀλλὰ μιὰ συνέχεια κι' ὡς ἓνα μέρος μιὰ
ἀντίδραση σ' ὅ,τι γινόταν στὸ τόπο αὐτὸ ὡς τὸ 1929.

Καὶ πάλι, ἀπὸ ἓνα αἶσθημα ἀνάγκης γιὰ κυριολεξία θ' ἀρνη-
θοῦμε τὸ θαμβωτικὸ τίτλο τοῦ «εὐρωπαϊοῦ» ποὺ μᾶς προσφέρει ὁ κ.
Ἄγρας. Πιστεύουμε ὅτι εἴμαστε Εὐρωπαῖοι τόσο μόνο, ὅσο εἴμαστε
Ἕλληνες καὶ ὄχι Ἰνδοὶ π. χ. Τόσο μόνο. Ἡ μεγάλη χαρὰ τῆς ζωῆς μας
εἶναι νὰ πλάθουμε τὸν ἑαυτὸ μας ἔτσι, ὥστε νὰ μὴ μπορῇ νὰ χωρέσῃ
χάσμα ἀνάμεσα στὸν ἑλληνικὸ καὶ εὐρωπαϊκὸ ἑαυτὸ μας. Ὅχι, λοιπόν,
δὲν εἴμαστε «Εὐρωπαῖοι», ὅπως δὲν εἴμαστε κ' «ἐπαρχιώτες» μὲ τὴν
ἐννοια τοῦ μορφωμένου ἀγρότη ἢ βρακᾶ. Εἴμαστε μόνον ἄστοι καὶ
δὲ θέλει κἀν ὁ καθένας μας νὰ εἶναι κάτι ἄλλο παρὰ ἓνας Ἕλλη-
νας ἄστος ποὺ βλέπει.

Καὶ τέλος: γιατί, ἢ τόσο ἀφθονὴ καλωσύνη στὴν κρίση τῶν ἔργων;
δὲ χρειάζονται ἄρα γε οἱ συγγραφεῖς μερικῶν, λίγες αἱματηρὲς τσιμπιὲς
ἔτσι «γιὰ τὸ καλὸ τους»; δὲ χρειάζονται μερικὰ ἔργα νὰ τὰ λιβανίζῃ
κανεὶς πολὺ περισσότερο μὲ στάχτη καὶ μὲ πολὺ λιγώτερο λιβάνι; Ὅχι
βέβαια ὅπως μᾶς ἔκανε ὁ δυσπερίγραπτος ἐκεῖνος expert ἀπὸ καπνᾶ,
ἀλλὰ....

Ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν (καὶ γιατί ὄχι: ἢ «Ἑλληνικὴ
Ἀκαδημία») ἀνέθεσε τὴν ἐκδοση τῶν ἀπάντων τοῦ Σολωμοῦ στὸν κ. Ν.
Τωμαδάκη. Συμφωνοῦμε μὲ τοὺς φρονούντας, ὅτι ὁ κ. Τωμαδάκης εἶναι
καταλληλότερος γιὰ τὸ καθαρὰ φιλολογικὸ μέρος τῆς ἐκδόσεως,
ἀλλὰ ἔχουμε τὴ γνώμη, ὅτι δὲν εἶναι ὁ καταλληλότερος γιὰ τὸ μέρος
τῆς κριτικῆς τῆς τέχνης τοῦ σολωμικοῦ ἔργου. Ὁ κ. Τωμα-
δάκης εἶναι ἄριστος φιλόλογος, ἀλλ' ἢ εἰσαγωγὴ στὸ σολωμικὸ ἔρ-
γο, τὴν ὁποία θὰ χρειασθῇ νὰ γράψῃ ὑπερβαίνει τὴς δυνάμεις του. Γιὰ
μᾶς τοῦτο εἶναι μιὰ πραγματικότητα καὶ μιὰ ἀλήθεια καὶ συνεπῶς δὲ
μπορεῖ νὰ θίξῃ κανένα. Ὁ κ. Τωμαδάκης δὲν ἔδειξε ὡς τώρα τίποτε
ποὺ νὰ μᾶς πείσῃ, ὅτι μπορεῖ καὶ βλέπει λογοτεχνικά.

Ἡ δ. Λιλικὰ Νάκοῦ στὴν ὁμιλία της, ποὺ ἔκανε στὸ Παρίσι
τὸν περασμένο Ἰούλιο μπροστὰ στὸ Congrès International des écrivains,
εἶπε ἀνάμεσα σ' ἄλλα καὶ τὰ ἑξῆς ἀπὸ μέρος τῶν Νέων τῆς πατρίδας μας:

«Je vous disais donc, Messieurs, que si vos œuvres nous les admi-
rons en Grèce et nous les aimons, vous par contre, vous ne con-
naissiez rien de nous. Et c'est avec une certaine amertume
que je vous dis cela. Naturellement, la faute n'est pas à vous, c'est enten-
du. La faute en est aux éditeurs occidentaux. Nous sommes un
des petits pays peut-être négligeables, juste assez bons
à leurs yeux pour fermenter quelques petites révolu-
tions qui tantôt passent inaperçues, tantôt irritent les grandes
puissances et alors elles nous envoient des cuirassés au Pirée pour
nous dire: voilà, tenez-vous tranquilles, sans ça vous aurez
affaire à nous....». Comme pour faire peur aux petits en-
fants.

.....si je suis venu du bout de l'Europe, d'un petit pays
ravagé par la guerre civile et la misère....

Il faut que vous sachiez d'abord que les intellectuels grecs sont
les plus proletaires de tous les écrivains

.....Vous autres, occidentaux, vous ne pouvez pas imaginer les
conditions misérables dans lesquelles nous produisons nos œ-
uvres Nous sommes traqués partout. Par la presse, la
police, la misère.... Nous savons que vous nous ignorez et que
vous ne vous intéressez pas à nous Nous luttons
donc seuls, ignorés par vous autres occidentaux

.....Un jour, en passant par un ignoble quartier de réfugiés venus

de l'Asie Mineure, où l'eau est un luxe, où l'hygiène est un mot vide.... Le Sanatorium que l'État lui (στη νεότητά) offre est pire que la mort.....

Ἀναγράφουμε τὰ μέρη αὐτὰ ἀφήνοντας τοὺς ἄλλους νὰ τὰ σχολιάσουν.

Ψιθυρίζονται πολλά, πῶς τάχα τοῦτος ἢ ἐκεῖνος, πού ἔχει τὰ προσόντα, ἢ δὲν ἔχει τὰ προσόντα, πού εἶναι ἡμέτερος ἢ δὲν εἶναι ἡμέτερος πρόκειται νὰ διορισθῇ καθηγητῆς τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας στὸ Πανεπιστήμιό μας. Ἀνάλογα ἀκοῦμε γιὰ τὸ Πανεπιστήμιό Ἀθηνῶν.

Πολὺ φοβούμαστε, ὅτι αὐτὸ πού πρόκειται νὰ γίνῃ, δὲ θὰ εἶναι καλύτερο ἀπὸ ὅ,τι ἔχει γίνῃ ὡς τώρα. Ἡ Ἀθήνα εἶχε καθηγητὴ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας (ἂν δὲν πρέπει νὰ ποῦμε μᾶλλον τῆς βυζαντινῆς φιλολογίας) καὶ ὄχι τῆς λογοτεχνίας, ἢ Θεσσαλονίκη εἶχε ἕναν καθηγητὴ—πυροτέχνημα, ὁ ὅποτος μὲ τὴν ἴδια λάμψη πού θάμπωσε τοὺς ξιπασμένους Ρωμιούς ἔκαψε ὅλη τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία γιὰ νὰ σώσῃ μόνο τὸ Σολωμό,—ἢ γιὰ νὰ εἶμαστε εἰλικρινέστεροι γιὰ λογαριασμό του— γιὰ νὰ σώσῃ ἐκεῖνα πού εἶχε νὰ πῆ, διότι κάπου, γιὰ κάποιον ἔπρεπε νὰ τὰ πῆ. Κ'ἔτσι ὅλη ἡ μεταφυσικὴ ἔπεσε στὸ κεφάλι τοῦ Σολωμοῦ. Καὶ ἡ πιὸ στενὴ καρδιά ξέρανε ὅλη μίς τὴν ἄλλη ἐκατόχρονη παραγωγή. Σήμερα οὔτε ἡ Θεσσαλονίκη οὔτε ἡ Ἀθήνα ἔχουν καθηγητὴ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας στὸ Πανεπιστήμιό τους!

Εἶμαστε τέλος πάντων ὁ πρωτότυπότερος λαὸς τῆς γῆς. Ἔχουμε καθηγητὰς τῆς Ἑβραϊολογίας (καὶ στὰ δύο Πανεπιστήμια), τῆς Λατινικῆς, τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ μόνο τῆς φιλολογίας τοῦ σημερινοῦ λαοῦ μας δὲν ἔχουμε!

Ποιά σημασία ἔχει αὐτὸ τὸ γεγονός καὶ ποιά ἀκόμα σημασία ἔχει ἡ ἀπέραντη σιωπὴ ὅλων τῶν διανοουμένων γύρω του, ἃς ἀναλογισθῇ ὁ καθένας. Αὐτὴ ἡ κατάστασις εἶναι ἐξουθενωτικὴ γιὰ μᾶς καὶ μᾶς ἐξευτελίζει χωρὶς κανένα ἐλαφρυντικόν, μπροστὰ στοὺς πνευματικούς ἀνθρώπους τῶν ξένων ἐθνῶν. Πολὺ καλὰ μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς, ὅτι εἶμαστε ἕνας λαός, πού δὲν ἐκτιμᾷ τὸν ἑαυτὸ του. Διότι ἡ λογοτεχνία μας εἶναι μιὰ ἀξία δική μας, βγαλμένη ἀπὸ τὴ σύγχρονη δυναμικότητά μας καὶ τὸ ὅτι δὲν τὴν λογαριάζουμε, δὲν τὴν μελετοῦμε καὶ δὲν τὴν διδάσκουμε, τοῦτο εἶναι μιὰ ἀνομολόγητη ὁμολογία, ὅτι ἐκεῖνο πού ὑπάρχει μᾶς συγκινεῖ καὶ μᾶς ἐνδιαφέρει τόσο, ὅσο ἐκεῖνο πού δὲν ὑπάρχει.

Κάποτε θὰ γίνουν διορισμοί· θὰ ἀλιευθοῦν κάποια πρόσωπα καὶ θὰ παρακληθοῦν νὰ καθήσουν στὴν ἔδρα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ ὄχι ἀπὸ μιὰ βαθειὰ συναίσθησις ἀνάγκης—διότι ἂν ὑπῆρχε αὐτὴ ἡ συναίσθησις, ἢ κατάστασις δὲ θὰ ἦταν τέτοια πού παρουσιάσθηκε ὡς σήμερα—ἀλλὰ θὰ γίνῃ γιὰ νὰ πληρωθῇ ἕνας τύπος, ἢ ἐπειδὴ τοῦτο πράττουσι τὰ ξένα πεπολιτισμένα ἔθνη· ἢ τέλος γιὰ νὰ ἰκανοποιηθοῦν μερικοὶ ἀρριβίστες ἢ μερικοὶ φίλοι.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ καθηγηταὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἀπεκόμισαν καὶ εἶναι σὲ θέσι νὰ μεταδώσουν στοὺς μαθητὰς τους τόσα γιὰ τὴ νεοελληνι-

κὴ λογοτεχνία, ὅσο ἡμεῖς μάθαμε καὶ μπορούμε νὰ διδάξουμε γιὰ τὴν Ἀβησσυνιακή... Καὶ πῶς μπορεῖ νὰ σώσῃ τὴν κατάστασις τὰ σχολεῖα ἢ φιλότιμη προσπάθεια καὶ ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία ὀρισμένων ἐλαχίστων μόνον καθηγητῶν;

Τὸ ζήτημα τοῦ διορισμοῦ προσώπων καταλλήλων γιὰ νὰ διδάξουν τὴ λογοτεχνία μας εἶναι τόσο οὐσιῶδες,—ὅσο εἶναι καὶ δύσκολο, ὅταν πρόκειται νὰ γίνῃ κάτι καλύτερο ἀπ' ὅ,τι ἔχει γίνῃ ὡς τώρα. Ἄς ἀνοιξῇ μιὰ συζήτησις καὶ ἃς ἀκουσθοῦν ὑποδείξεις. Ἀλλὰ, πρὸς Θεοῦ, ὅποιοι καὶ ἂν προταθοῦν, ὅποιοι καὶ ἂν προτιμηθοῦν ἃς μὴν εἶναι σκέτοι καὶ σταφιδιασμένοι φιλόλογοι· χρειάζονται πρὸ παντὸς ἄνθρωποι μὲ ἀνεπτυγμένο τὸ καλλιτεχνικὸ αἰσθητήριον, καὶ ἄνθρωποι πού νὰ διδάξουν τὴ λογοτεχνία μας ὄχι ἀπὸ τὸ περίσσειμα τῆς ἐπιστημοσύνης τους τόσο, ὅσο ἀπὸ τὸ περίσσειμα τῆς ἀγάπης τους πρὸς τὴν τέχνη. Καὶ αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού θὰ ἔχουν κατανοήσι βιθυτέρα τὴ λογοτεχνία μας. Διότι δὲν ἐννοεῖ κανεὶς ὀλοκληρωτικὰ παρὰ ἐκεῖνο πού ἀγαπᾷ.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἐνα σοβαρώτατο ἐπιστημονικὸ γεγονός ἐτίμησε τὶς ἡμέρες τῆς Ἐκθέσεως τὴν πόλιν μας. Τὸ Πανελλήνιο Ἰατρικὸ Συνέδριον. Ἡ ἄρτια ὀργάνωσις του ἐγένετο ἀπὸ τὴν Ἰατρικὴ Ἐταιρεία τῆς πόλεώς μας. Καὶ ὁμως παρὰ λίγον νὰ περάσῃ ἀπαρατήρητο.

Δὲν τοῦ δώσαμε τὴν προσοχὴ πού ἄξιζε. Σημειώθηκεν σχετικὴ ἀπροθυμία τῶν ἰατρῶν τῆς πόλεώς μας.

Συζητήθηκαν θέματα σπανίας ἐπιχειρήσεως μὲ τρόπο ἀρτιώτατα ἐπιστημονικόν, θεωρητικόν καὶ πρακτικόν μὲ ὑποδειγματικὰς συζητήσεις. Ἡ ἐλπίδα, τὸ καλὰ ἄζαρ, μιὰ τόσο ἰδιότυπη καὶ τόσο διαδεδομένη σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα νόσος, ὁ μελιταῖος πυρετός, νὰ τὰ ..σπουδαῖα ζητήματα πού ἐξέθεσαν θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ μὲ πλήρη διαφώτιση. Οἱ εὐγενεῖς συνέδριοι ἔδειξαν ὅτι εἶναι ἄρτιοι καὶ τέλειοι ἀτοχοὶ τῶν θεμάτων.

Ἐνοιώθη κανεὶς τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὸ ἄμεσο περιβάλλον του ἐλαφρότερο, γεμάτο ἀπὸ ἐθνικὴ ὑπερηφάνειαν γιὰ τὸν ὄγκον καὶ τὴν πρωτοτυπία τῶν ἀνακοινώσεων καὶ συζητήσεων πού ἔδειχναν ὅλο τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἀρτιότητα μὲ τὴν ὁποία ἀντιμετωπίζεται ἡ ὑγεία τοῦ Ἑλληνικοῦ πολίτου.

Θὰ ἔχουμε λοιπὸν Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη. Σὲ ἕκτακτῃ συνεδρίασιν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, ἐλήφθη ἡ μεγάλη ἀπόφασιν πού τὴν περιμένουμε τόσα χρόνια. Ψηφίστηκε τὸ κοντύλι τῶν 150.000 δραχμῶν γιὰ τὶς πρῶτες ἀνάγκαις τῆς, καὶ ἐνεκρίθη πρὶν ἀπὸ λίγο ἀπὸ τὴ Γενικὴ Διοίκησιν. Αὐτὸ μᾶς θυμίζει ὅλες τὶς περιπέτειαι ἀπὸ τὶς ὁποῖαι πέρασε, κατὰ καιροὺς, τὸ σχέδιον τῆς ἰδρύσεως Δημ. Βιβλιοθήκης, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐκπονήσει καὶ γιὰ τὸ ὁποῖον εἶχε μὲ τόση ἀγάπη ἐργασθῇ ὁ κ. Σαγιαξῆς. Ἐπὶ Πατρικίου ἀκόμη ψηφίστηκε τὸ ποσὸν τῶν 350.000 δραχμῶν, ἀλλὰ...οὐδὲν ἐγένετο. Ἐπὶ Βαμβακῆ νέα προσπάθεια κατεβλήθη. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐν τῷ μεταξύ φρόντισε νὰ ἐπιτύχῃ μερικὰς δωρεάς.

Ἡ Ἀθήνα ἐφάνηκε πρόθυμη. Πολλὰς βιβλιοθηκῆς τῆς, ἐπίσημες καὶ

ανεπίσημες, ιδιωτικές και δημόσιες, έσπειλαν λογιών—λογιών βιβλία που τὰ είχαν σὲ ἀντίτυπα διπλά. Ἀκόμη βρίσκεται στὸ Ὑπουργεῖο Ἑσωτερικῶν ἕνα δέμα καὶ περιμένει τὴν πραγματοποίησιν τῶν θρυλικῶν σχεδίων, γιὰ νὰ σταλῆ σὲ μιὰ διεύθυνση τέλος πάντων—διότι σὲ ποιά διεύθυνση νὰ σταλῆ ἀφοῦ δὲν ὀρίζονταν τὸ κτίριο πού θὰ ἐστέγαζε τὴν βιβλιοθήκη;... Ἀλλὰ νά, τώρα φαίνεται πὼς τελείωσαν τὰ ψέματα. Ἡ Βιβλιοθήκη ὅπωςδήποτε θὰ γίνῃ. Τὸ κτίριο βρέθηκε—δύο μεγάλες αἰθουσες τοῦ μεγάρου τῆς Χ.Α.Ν. Μ' ὅλα ταῦτα δὲν γράφεται τοῦτο τὸ σημεῖωμα, γιὰ νὰ χαιρετίσουμε ἀπλῶς τὸ γεγονός, ὅσο εὐχάριστο καὶ ἄν εἶναι. Ἐρχόμαστε νὰ ζητήσουμε ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο νὰ μὴ περιοριστῆ στὴ ψήφισιν 15.000 δραμῶν. Ὅπως ἀπεφάσισε, ἀλλὰ πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ποντίου λογιῶν Κωνσταντινίδη, εἰς ὅποιαν παρέλαβε μετὰ τὸν θάνατό του καὶ ἡ ὁποία ἀντιπροσωπεύει ἀξία ἑνὸς ἑκατομμυρίου περίπου δραμῶν, ἀνήκει διὰ τῆς διαθήκης τοῦ μεταστάντος στὴ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη καὶ ὄχι στὸ Πανεπιστήμιο. Καὶ ἔτσι εἶναι φυσικὸ ἄλλωστε. Στὸ Πανεπιστημιακὸ Ἀναγνωστήριον, ὅλος αὐτὸς ὁ θησαυρὸς μένει θαμμένος. Δὲν τὸν ἀπολαμβάνουν παρὰ μερικοὶ καθηγηταί, ἀφοῦ γιὰ τὸ κοινὸν δὲν ὑπάρχει θέσις. Ἡ πρυτανεῖα ἐλπίζουμε νὰ μελετήσῃ τὸ ζήτημα καὶ νὰ ἀρθῆ ὑπεράνω ἑνὸς στενοῦ πνευματικοῦ ὀφελιμισμοῦ, ἀποδίδουσα μεγάλο μέρος, τοῦλάχιστο, τῆς Βιβλιοθήκης Κωνσταντινίδου στὴν Βιβλιοθήκην τῆς Δημοτικῆς.

Ἀπομένει τὸ ζήτημα τοῦ δημοτικοῦ Θεάτρου. Τί θὰ γίνῃ ἔτσι πὼς πᾶμε. Ὁ Δήμαρχος κ. Ν. Μάνος καὶ τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιον, ἔκαναν τὸ καθήκον τους. Τὸν περασμένον Ἀπρίλιον, ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις νὰ ἐπιβληθῆ μιὰ ἐιδικὴ φορολογία γιὰ τὴν ἀνέγερσιν ὄχι μόνον Θεάτρου, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ Ὡδείου καὶ αἰθουσῶν καλλιτεχνικῶν συγκεντρώσεων. Τὸ γεγονός χαιρετίσθη ὡς ἀπαρχὴ τῆς δημιουργικῆς δράσεως τῆς δημοτικῆς μας Ἀρχῆς. Μὰ γιὰ νὰ λάβῃ ὑπόστασιν ἡ ἀπόφασιν αὐτὴ, δὲν ἀρκεῖ, ὅπως συμβαίνει μὲ τίς ἄλλες γενικὰ ἀποφάσεις τοῦ Δημ. Συμβουλίου. Δὲν ἀρκεῖ δηλ. νὰ ἐγκριθῆ ἀπὸ τὴν ἐποπεύουσαν ἀρχὴν, τὴν Γενικὴν Διοίκησιν.

Ἐπειδὴ πρόκειται περὶ ἐπιβολῆς φορολογίας, ἡ ἀπόφασιν πρέπει νὰ ἐγκριθῆ ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, τῶν Ἑσωτερικῶν καὶ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Λοιπὸν νὰ πού περάσαν ἕξ ἡ ὀλόκληροι μῆνες καὶ ἡ ἀπόφασιν ἀκόμα νὰ ληφθῆ. Ἀφήνουμε στὸν καθένα ν' ἀναμετρήσῃ καὶ νὰ ἐκτιμήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον πού δείχνεται πάντα γιὰ τὴν δευτέρην πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους.

Ἐνας ἀξιόπαινος ἰδιώτης ὁ κ. Μητσόπουλος, ἔκανε τὴν εὐφυῶς σκέψιν νὰ μεταβάλλῃ τὴν αἴθουσαν τοῦ κινηματογράφου του σὲ Θεάτρο. Ἔτσι τὸ «Πάλλας» μὲ τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὴν ἄνεσιν, μὲ τὸ φωτισμὸ καὶ τὴν διαρρύθμισήν του, ἀπέκτησε καὶ τὴ μικρὴ σκηνήν του, καὶ τὰ συμπεριλαμβανόμενα, τὰ μικρά, τὰ δίχως ἄερισμόν καὶ ἀπανωτά, μὰ ἐπὶ τέλους ἀπαραιτήτα καμαρίνια τῶν ἠθοποιῶν, καὶ στεγάζει τὸν πρῶτον θίασον πρόζας, τὴν «Ἑλληνικὴν κωμωδίαν» τοῦ κ. Β. Ἀργυροπούλου. Ὁ θίασος ἐμ-

φανίσθηκε μὲ τοὺς παλιούς καλοὺς συνεργάτας του, μὲ ἀνανεωμένον ρεπερτόριον καὶ οἱ ταμειακὰς ἐπιτυχίας του εἶναι ἀληθινὰ ζηλευτὰς.

Ὁ κ. Ἰσαὰκ Καμπελῆ, συγγραφέας διαφόρων μονογραφικῶν καὶ σημειωμάτων γιὰ τὴν Ἑβραϊκὴν φιλολογοῖαν, λέει τὰ ἑξῆς περισπούδαστα σὲ μιὰ συνέντευξίν του :

«Κ' ἐκεῖνοι ἀκόμα πού δὲν ἔγραψαν τίποτε φιλολογικόν, παρὰ ἀσχολοῦνται μόνον μὲ τὴν ἐφημερίδα τους, νομίζω πὼς προσέφεραν γιὰ τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῆς πόλεως πολλὰς ὑπηρεσίας». Οἱ ἀναγνώστες τῶν ἐφημερίδων τοῦ χρεωστοῦν εὐγνωμοσύνην γιὰ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῆς τῶν ὑπηρεσιῶν τους.

Δὲν ξέρουμε μόνον τί θὰ τοὺς χρεωστῆ ὁ κ. συνεντευξίας, γιὰ νὰ βιάζεται τόσο νὰ ξοφλήσῃ μὲ μιάν ἐπίσημην ὁμολογίαν του.

Τὸν τελευταῖον καιρὸν παρατηρήθηκε μιὰ ἐξαιρετικὴ λογοτεχνικὴ κίνησιν στίς ἐφημερίδας τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ «Μακεδονία» καὶ ἡ «Νέα Ἀλήθεια» ἐγκαινίασαν μιὰ φορὰ τὴν ἑβδομάδα φιλολογικὴν σελίδα στὴν ὁποία συνεργάσθησαν διάφοροι μακεδόνες λογοτέχνες καὶ δημοσιογράφοι. Ἐπίσης ἡ «Ἐφημερίς τῶν Βαλκανίων» ἄρχισε μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἔρευνα μετὰ τῶν λογίων τῆς Θεσσαλονίκης. Ὅλη αὐτὴ ἡ κίνησιν ὀφείλεται στοὺς κ. κ. Γ. Ταχογιάννην καὶ Β. Βασιλείου οἱ ὅποιοι προσφέρουν ἀσφαλῶς πραγματικὴν ὑπηρεσίαν στὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς πόλεως μας.

Στὴ Διεθνῆ Ἐκθεσὴ τῆς Θεσσαλονίκης, λειτούργησε φέτος ἡ «γωνία τοῦ Μακεδονικοῦ Βιβλίου». Τὰ ἀποτελέσματα δὲν ἦσαν σπουδαία. Ἔγινε ὁμως μιὰ ἀρχή. Ἡ πράξιν αὐτὴν τιμᾶ ἰδιαίτερα τὸν διευθυντὴ τῆς Ἐκθέσεως καὶ γνωστὸν συγγραφέαν κ. Ἀχ. Καλεῦρα, ὁ ὅποιος προσφέρθηκε τόσο εὐγενικὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸ βιβλίον. Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι τὸν ἄλλον χρόνον θὰ ἰδρυθῆ ἰδιαίτερον περίπτερον γιὰ νὰ φιλοξενήσῃ τὴν πνευματικὴν παραγωγὴν τοῦ τόπου μας.

Στίς 5 Σεπτεμβρίου, στὸ στάδιον τοῦ «Ἡρακλῆ», δόθηκε ἀπὸ τὴν Κατ' Ἀδάμ καὶ τὸν ὄμιλόν της πολὺ ὡραία διδαγμένη ἡ «Μήδεια» τοῦ Γκριμπαρτσσερ.

Στίς 6 Ὀκτωβρίου στὴν αἴθουσαν τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου ὁ στρατιωτικὸς ἰατρὸς κ. Κ. Ντούλας μίλησε γιὰ τὴν ὑγείαν τῶν μελλονύμφων καὶ ἰατρικοῦ πιστοποιητικοῦ γάμου».

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΕΙΡΗΝΗΣ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ «Κρητικά τραγούδια» (συλλογή δημ. τραγουδιών), ΓΙΑΝΝΗ ΣΙΔΕΡΗ «'Ο Ν. Λάσκαρης και τὸ ἔργο του» (διάλεξη), ΟΛΥΜΠΙΑΣ ΑΛ. ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ «Γραμμές ἀπὸ τὴν ἄβυσσος» (πεζογράφημα), Χ. ΠΥΡΠΑΣΟΥ «'Ο Φῶτος Γιοφύλλης» (ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του), ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗ «Φιλολογικά» (μελέτες κριτικές), Θ. ΝΙ. ΚΟΛΟΥΔΗ «Φυγὴ» (δρᾶμα εἰς πράξεις τρεῖς μὲ πρόλογο τοῦ συγγραφέως), ΓΙΑΝΝΗ ΣΚΑΡΙΜΠΑ «Μαριάμπας» (μυθιστόρημα), Β. ΔΕΔΟΥΣΗ «'Ο Μαρίνης ὁ Μπούκας» (διηγήματα), Θεσσαλονίκη 1935, Μ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ «'Απὸ τὴ γλωσσικὴ μας 'Ιστορία», Ἀθήνα 1935. Ι. ΣΥΚΟΥΤΡΗ «'Η Ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», Ἀθήνα 1935, Γ. ΑΓΥΡΙΝΟΥ «Τραγούδια» (ποιήματα), Ἀθήνα 1935, Θ. ΚΑΛΛΙΓΙΑΝΝΗ «Ἑλβίρα», Ἀθήνα 1935, ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ «Μεγάλοι ἄστοι» (μυθιστόρημα), ἔκδοσις Πυρσοῦ, Ἀθήνα 1935. DIONISIO SOLOMOS *Elogio di Ugo Foscolo con introduzione e note de Prof. Dott. Carlo Briguenti edit G. B. Paravia e C. Roma. CARLO BRIGUENTI Lorenzo Mavilis, Edit. G. B. Paravia e C. Roma.*

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«Νέα Γράμματα», «Ἑλληνικά Φύλλα», «Κυπρικά Γράμματα», «Μακεδονόπουλος», «Ἐθνικὴ Νεολαία», «Θεσσαλικά Γράμματα», «Φύλλα Τέχνης» (ποιήματα Μηνᾶ Δημάκη), «'Η νέα ἐποχὴ», «'Ιόνιος ἀνθολογία», «Libre» (τοῦ κ. Louis Rousset, Montpellier), «Γενικὴ Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία» ('Ιούν. 'Ιούλιος Ἀθῆναι), «Νεοελληνικά γράμματα» (ἔκδοσις Ἐλευθερουδάκη), «Βιβλία» (ἔκδοσις Κάουφμαν), «Φλόγα» ('Αθήνα). «'Ο φίλος τῶν ζώων» ('Αθήνα).

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«Νέα Ἡμέρα, Τεργέστης» ('Αθήνα), «Νεοὶ Καιροὶ» (4 αθ. ἑφημερίς Πειραιεύς), «Ἡπειρωτικὸν μέλλον» (ἀνεξ. πολιτ. ὄργανον Ἀθῆναι), «Μακεδονικὴ Ἠχώ» (ἀνεξ. ἑφημ. Βέρροια), «Ἐπτάνησος» (ἔβδομ. ἀνεξ. πολιτ. καὶ φιλολ. Κέρκυρα), «Καστοριανὴ ζωὴ» (ἔβδομ. ἔκδοσις), «Πρόοδος» (ἔβδομ. ἔκδοσις ἐν Ἀλμυρῶ), «Ἐλεύθερος κόσμος» (Σῦρος), «Βόρειος Ἑλλάς» (ἔβδομ. ἔκδ. ἐν Κοζάνη).